

عامي روغتيا وزارت
ناروغيو دوکايي او کنترول عمومي رياست
د لومړنيو روغتيايي پاملرنو رياست
رواني روغتيا اود موادوڅخه دناوره استفادي امریت

د رواني روغتيا ملي ستراتيژي

۲۰۲۳ - ۲۰۱۹

فهرست مطالب

- 4..... سریزه :
- 5..... منندوي :
- 6..... مخففات :
- 9..... شاليد:
- 13..... پالیسی او موخي:.....
- 14..... د عامي روغتيا دوزارت د ۲۰۲۰-۲۰۱۵ کلونو لپاره د روغتيا ليد لوری :
- 14..... درواني روغتيا د پالیسی حالت/بيان :
- 15..... ليد لوری يا **vision**:
- 15..... ماموریت يا **Mission**:
- 16..... ارزښتونه او اصول :
- 16..... ستراتيژیک اهداف:
- 16..... ستراتيژیک اهداف :
- 17..... موخي :
- 17..... د خدماتو پياوړي کول :
- 17..... د خدمتونو ملاتړ او کیفیت :
- 17..... هغه اهداف چې ددي ستراتيژی د مودې په پای کې ترلاسه شي :
- 18..... د ستراتيژی برخې :
- 18..... برخه/ جز: د وقایو، **gatekeeper** او ساتونکي سیستم برابرول
- ۳ ستراتيژیک تگلاره : د ټولني په کچه د زیان منونکو گروپونو رواني روغتيا (کوچنيانو او تنکي ځوانانو ، زندانيانو ، د معيوبينو لپاره پناه گاه)
- 19.....
- ۱.۴ ستراتيژیک تگلاره: د ټولني پرکچه رواني روغتيا.....
- 20.....
- ۱.۵ ستراتيژیک تگلاره د ښوونځيو رواني روغتيا او د ژوند مهارتونو پروگرام
- 20.....
- ۳ برخه : د رجعت ورکونې ثانوي ، ثالثی او عدلي طب خدماتو چمتو کول
- 23.....
- ۱.۳ ستراتيژیک تگلاره: نا نوی رواني روغتيا خدمتونه
- 23.....
- ۳.۲ ستراتيژیک تگلاره: ثالثی رواني روغتيا پاملرنې
- 23.....
- ۳.۴ ستراتيژیک تگلاره: عدلی طب
- 24.....
- ۳.۵ ستراتيژیک تگلاره : د زندانيانو لپاره خدمتونه
- 24.....
- ۴ برخه : د ملي ستراتيژیکو مداخلو پياوړي کول
- 25.....
- ۴.۱ ستراتيژیک تگلاره: د عامي روغتيا د وزارت د رواني روغتيا او نشي توکو څخه د ناوړه استفادي دپيارتمنت انکشاف او حمايت :
- 25.....
- ۴.۲ ستراتيژیک تگلاره د ملي ستراتيژي په نظر کې نيول
- 25.....
- ۴.۳ ستراتيژیک تگلاره: بين الوزارتي همکاري (په ملي کچه)
- 25.....
- ۴.۴ ستراتيژیک تگلاره : د دپيارتمنتونو ترمنځ همکاري (د وزارت په کچه)
- 26.....

- 26..... ۴.۵ ⇒ ستراتیژیک تگلاره : ولایتونو لپاره لارښونه او ملاتړ
- 26..... ۴.۶ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: د رواني روغتیا تمویل
- 26..... ۴.۷ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: نظارت (مونیتورنگ) او ارزښتی
- 27..... ۴.۸ ⇒ ستراتیژیک تگلاره : تحقیق او د اړتیا وپه گوته کول
- 27..... ۴.۹ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: د مقرراتو او لویو ستراتیژیک تگلاره
- 28..... ۴.۱۰ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: مستند کول او د ارقامو مدیریت (HMIS)
- 28..... ۵.۱ ⇒ د ولایتی ستراتیژي څخه د کتنی او تطبیق پیاوړتیا
- 28..... ۵.۱ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: د خدمتونو دوراندي کولو نظارت (مونیتورنگ) او د کیفیت ښه والی
- 29..... ۵.۲ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: د ولایتی ستراتیژیک تطبیقي پلان کونه
- 29..... ۵.۳ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: بین السکتوري همکاري
- 29..... ۵.۴ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: د مقرراتو شکایت (عامه او خصوصي سکتور)
- 30..... ۵.۵ ⇒ ستراتیژیک تگلاره : د رواني درملو برابرول
- 30..... ۵.۶ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: د ولایتی رواني روغتیا د خدماتو د همغږی پیاوړتیا
- 30..... ۶.۱ ⇒ د وقایوی مداخلاتو او خدماتو د وړاندې کوني د منابعو او زیربناو دجوړونی تگلاره
- 30..... ۶.۱ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: د بشري قواو پلان کونه
- 31..... ۶.۲ ⇒ ستراتیژیک تگلاره : مخکي له خدمته او داخل خدمت روزنيز پروگرام ، لارښونه او حمایت
- 31..... ۶.۳ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: تخصصی روزنه
- 32..... ۶.۴ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: د رواني روغتیا د کارکونکو سوپرویزن (MoPH او ملاتړي سکتورونه)
- 32..... ۶.۵ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: د زیربناو انکشاف
- 32..... ۶.۶ ⇒ ستراتیژیک تگلاره : د غضنفر د روغتیا یی ټولنيزي مشاوري د ډیپارتمنت حمایت
- 32..... ۷ برخه : بیرنيو رواني روغتیا مداخلات
- 32..... ۷.۱ ⇒ ستراتیژیک تگلاره: د لومړنیو رواني مرستو (PFA) پیاوړتیا او حمایت
- 33..... ۷.۲ ⇒ ستراتیژیک تگلاره : بیرنی مشاوره
- 33..... ۷.۳ ⇒ د بیرنيو رواني روغتیا لپاره د بشري قواو پلانول
- 33..... د تطبیق چارچوکات
- 34..... بنیادي کولو تگلاره :
- 34..... بنیادي کولو چارچوکات
- 34..... لومړنیو روغتیا یی پاملرنو کچه (BPHS)
- 35..... ثالثي پاملرنه – ولایتی او حوزوي روغتونونه
- 35..... په ملي کچه
- 35..... همکاري او همغږي
- 36..... بین السکتوري او بین الوزارتي اړیکي
- 36..... د مونیتورنگ او ارزوني ډیپارتمنت
- 37..... نور مشارکت
- 38..... تطبیق

سرېزه :

دا زما لپاره د خوشحالي ځای دی چې د عامې روغتیا د رواني روغتیا ملي ستراتیژي د ۲۰۱۹-۲۰۲۳ کلونو لپاره درېښتم ، وروسته له هغې چې رواني روغتیا په کال ۲۰۰۵ کې په روغتیایي سیستم کې مدغم شوه دا دوهم ځل دي چې د عامې روغتیا وزارت د رواني روغتیا په ملي ستراتیژي بیا ځل لپاره پیل او وړاندې کو .

دغه ستراتیژي د ۲۰۱۱-۲۰۱۵ کلونو د رواني روغتیا د ستراتیژي د ارزښایي وروسته ، د علمی شواهدو پر بنیاد ، او د بین المللی اسنادو لکه SDG ، معلولیت درلودونکو د حقوقو کانوانسیون (CRPD) ، ۲۰۱۳- ۲۰۲۰ حوزوی روغتیایي ستراتیژي ، روغتیایي ملي پالیسي ، روغتیایي ملي ستراتیژي او د رواني روغتیا د مقرری په رڼا کې ورته انکشاف ورکړل شوی .

دغه ستراتیژي مخکېني ستراتیژي تعقیبوی او عمده تمرکز او توجه په لومړنیو روغتیایي پاملرنو او عمومی روغتونو کې د رواني روغتیا په پراختیا ، په ثالثي کچه د رواني روغتیا په روغتون کې د کیفیت په ښه والي د رواني روغتیا په وړاندې قوي اغیزو او ارتقاء وړتولې وي .

ټول هغه مداخلات چې ډیزان شوي د بین المللي بشري حقوقي تړاوونو اسنادو څخه د رواني اختلالاتو او رواني ټولنیز معلولیت لرونکو خلکو ته په توجه کې الهام اخلي ترڅو سیستم پیاوړي کړي .

دغه مهم سند به د عامې روغتیا وزارت ، ددوي همکارانو په شمول د اسفاده کونکو ، کورنی او شخصي سکتورونه رهنمایي کړي ترڅو وکولای شي یو عملي حقیقي تطبیقي پلان ته انکشاف ورکړي ترڅو هغو خلکو ته چې رواني ستونزې لري او ډیرو زیان منونکو گروپونو او لري جغرافیوي منطقو ته پکې لومړیتوب ورکړل شي .

د عامې روغتیا وزارت دي ته توجه کوي چې گویا دا یواغیزمن او لږ قیمت لرونکي تگلاره ده چې کولای شي د بېرنيو حالاتو ته په شمول د افغانانو رواني روغتیا او رواني ټولنیز اړتیاو ته رسېدگي وکړي .

په اخرکې زه د ټولو موسساتو او افرادو څخه ددوي د فعالې ونډې اخستو ، مشترکو هڅو او ښیگڼو لپاره چې دغه سند یی نهایی کړو مننه کوم ، همدارنگه ټولو هغو گډونوالو چې ددې سند په انکشاف کې برخه اخیستی په ځانگړي ډول د اروپایي اتحادي (EU) څخه چې په تخنیکي ډول ددې ستراتیژي په انکشاف کې مرسته کړي مننه کوم .

یو ځل بیا په اخرکېني د رواني روغتیا د امریت د پیاوړي کردار له کبله چې یو همغږی او ملاتړي چاپیریال یی ددې ستراتیژي د انکشاف لپاره برابر کړي وو او زه مطمئن یم چې د تطبیق پرمحال به یی هم وساتي په خپل وار تقدیروم او تري مننه کوم .

داکتر فدا محمد " پیکان "

عامې روغتیا وزارت د روغتیایي خدماتو د عرضي معین

مندوي :

د عامي روغتيا وزارت د ۲۰۱۹-۲۰۲۳ کلونولپاره د رواني روغتيا ملي ستراتيژي د ۲۰۱۱-۲۰۱۵ کلونو د ستراتيژي دوام دي د اشتراکي او مشترکو موخو پروسه ده په کوم کې چې د رواني روغتيا ديپارتمنت کارکونکو ، ملي او بين المللي همکارانو په کبني ونډه درلوده . زه غواړم چې خپل د مننې مراتب هريودوي ته وړاندي او څرگند کړم .

زه همدارنگه د رواني روغتيا د همغږۍ کميټي (MHCC) ، د فرعي کاري گروپ دغږو ، د عامي روغتيا رياستونو او ولايتي رواني روغتيا فولکل پايښتانو (PHCs افسرانو) کومو چې د تيري ستراتيژي په ارزوني اوبيا کتنه او ددي ستراتيژي په انکشاف کې مونږته با ازشته نظريات را کړي مننه کوم. د رواني روغتيا په فرعي کاري گروپ کې لاندي موسسات گډون وال وو:

- ❖ د عامي روغتيا وزارت لپاره د تخنيکي مرستي پروگرام ، GIZ
- ❖ روغتيايي شبکه / Health Net TPO
- ❖ بين المللي رواني ټولنيزه موسسه (IPSO)
- ❖ ميديکا افغانستان (MA)
- ❖ د بين المللي مرستو هيئت (IAM)
- ❖ د تاييش موسسه
- ❖ IMC
- ❖ د عامي روغتيا د وزارت ديپارتمنتونه : لکه د مورماشوم او تنکبوخوانانو د روغتيا رياست (RMNCAH) ، جنډر او د بشرحقوقو ، تغذي ، د نشه يي توکو ته دغوښتنې د کموالي (DDR) ، CBHC او غيره .

زه يوځل بيا په ځانگړي ډول د ټولو رواني روغتيا د همکارو موسساتو څخه ددوي د مستقيم او غيري مستقيم ملاتړ څخه چې د دي سند په انکشاف کې زمونږ سره مرسته کړي تري مندوي يم . زه همدارنگه د داکتر فدا محمد پيکان د روغتيايي خدماتو د عرضي معين او اروپايي اتحاديي څخه ددوي د اوږد محاله تعهد چې په افغانستان کې د رواني روغتيا په اړه لري مننه کوم (EPOS او GIZ اونورو د اروپايي اتحاديي له طرفه تمويلونکو پروژو څخه) . زه پدي قوي باوري يم چې ددي ستراتيژي کاميابه تطبيق به زمونږ سره مرسته وکړي ترڅو ډيرو زيان منونکو مهمو گروپونو ته د ټول هيواد په کچه رسيدگي وکړو البته زيات تمرکز به مو په غريبو خلکو، بنځو، کوچنيانو او په هغه خلکو چې په لرو پرتو سيمو کې اوسيري او دوي ته اغيزناکه ، لاسرسي ور او دبشرحقوقو رهنمايي کونکي مداخلات چې قيمت ارزانه وي برابر کړي . يوځل بيا د ټول ټيم ، هغه چا چې خپل وخت پدي لار کې لگولی او بنسټه يي کړي ، او هغه تگلاري کوم چې د سنگما په کمولو او داگاهي په بڼه والی او د ټولني د ابتکاراتو او مداخلاتو دلاري د رواني روغتيا د تعليماتو په ډيزان کې به زمونږ سره مرسته وکړي تري مننه کوم .

داکتر بشير احمد " سروري "

عامي روغتيا وزارت د رواني روغتيا امر

مخففات :

AFRO	Afghanistan Future Research Organization	افغانستان راتلونکي ريسرچ سازمان
AIHRC	Afghanistan Independent Human Right Commission	د افغانستان د بشر د حقوقو خپلواک کميسون
AKDN	Agha Khan Development Network	اڅاخان انکشافی شبکه
ANDS	Afghan National Development Strategy	افغان ملي انکشافی ستراتیژي
BHC	Basic Health Centre	اساسي روغتيايي مرکز
BPHS	Basic Package of Health Services	د روغتيايي خدمتونو اساسي ټولګه
CHC	Comprehensive Health Centre	بشپړ روغتيايي مرکز
CHS	Community Health Supervisor	د ټولني روغتيايي سوپروايزر
CHW	Community Health Worker	د ټولني روغتيايي کارکونکي
DDR	Drug Demand Reduction	نشه يي توکو ته دغوښتنې کمول
DH	District Hospital	د ولسوالي روغتون
DRC	Drug Regulation Committee	د نشه يي درملود تنظيم کمیټه
DRD	Disability and Rehabilitation Department	معلولیت او بیا رغونې ډیپارټمنټ
DSM-IV	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder-IV	د رواني اختلالاتو تشخيص او احصايوي منول
EMRO	Eastern Mediterranean Region	مديتراني شرقي حوزه
EPHS	Essential Package for Hospital Services	روغتونونو د خدماتو اساسي ټولګه
EPSC	Emergency Psycho-Social Counselling	بیرني رواني ټولنيزه مشاوره
EU	European Union	اروپايي اتحاديه
GoA	Government of Afghanistan	د افغانستان حکومت
HF	Health Facility	روغتيايي سهولت
HIV/AIDS	Human Immunodeficiency Virus/Acquired Immunodeficiency Syndrome	د انسان د معافیت د کمزورتیا وایرس/ معافیت د کمزورتیا کسبي سینډروم

HMIS	Health Management Information System	روغتيا د مديريت معلوماتي سيستم
HN-TPO	Health-net, Trans-cultural psychiatry organization	روغتيايي شبكه
HNSS	Health & Nutrition Sector Strategy	روغتيا او تغذي د سكتور ستراتيجي
HP	Health Post	روغتيايي پوسته
HR	Harm reduction	داضرارو كموالي
ICD-10	International Classification of Diseases 10	د ناروغيو بين المللي طبقه بندي- ۱۰
IEC	Information, Education and Communication	معلومات ، روزنه او مكالمه
IPSO	International Psycho-Social Organization	رواني ټولنيز بين لملي سازمان
LRP	Learning Resources Package	روزنيزو سرچينو ټولگه
MH	Mental Health	رواني روغتيا
MHH	Mental Health Hospital	رواني روغتيا روغتون
MHT	Mobile Health Team	گرځنده روغتيايي ټيم
MH & SAD	Mental Health and Substance Abuse Department	رواني روغتيا او دنشه يي ټوكو د ناوړه استفادي ډيپارټمنټ
MoW&A	Ministry of Water and Agriculture	داوبو او زراعت وزارت
MoCN	Ministry of Counter Narcotic	نشه يي ټوكو سره د مبارزي وزارت
MoH & RA	Ministry Hajj and Religious Affairs	د حج او مذهبي چارو وزارت
Mol	Ministry of Interior	دداخله چارو وزارت
Mol & C	Ministry of Information and Culture	د معلوماتو او كلتور وزارت
MoJ	Ministry of Justice	عدلي وزارت
MoLSA	Ministry of Labour and Social Affairs	د كار او ټولنيز چارو وزارت
MoPH	Ministry of public health	د عامي روغتيا وزارت
MoUD	Ministry of Urban Development	كليو د پراختيا وزارت
MoWA	Ministry of Women Affairs	د ميرمنو چارو وزارت

NGOs	Non-governmental Organizations	غیري دولتي موسسات
NMHS	National Mental Health Strategy	د رواني روغتیا ملي ستراتیژي
PFA	Psychological First Aid	لومړني رواني مرستي
PH	Provincial Hospital	ولایتي روغتون
PHC	Primary Health Care	لومړنیو روغتیایي پاملرني
PHD	Prison Health Department	زندانونو د روغتیا ډیپارټمنټ
PPHD	Provincial Public Health Directorate	ولایتي عامي روغتیا ریاست
PS	Psychosocial Counselling	رواني ټولنیزه مشاوره
PTSD	Post-Traumatic Stress Disorder	وروسته د صدمي رواني فشار اختلال
RH	Regional Hospital	حوزوي روغتون
SC	Sub-Centre	فرعي روغتیایي مرکز
SEHAT	System Enhancement of Health Action in Transition	عبوریه مرحله کې د روغتیایي کړنو د زیاتوالي سیستم
UNAMA	United Nation Assistance Mission for Afghanistan	د افغانستان لپاره د ملل متحد معاونیت
UNFPA	United Nation Fund for Family and Population	د کورنیو او وګړو لپاره د ملل متحد فنډ
USAID	United State Administration for International Development	د بین لملی انکشاف لپاره د امریکا متحده ایالاتو اداره
WB	World Bank	نړیوال بانک
WHO	World Health Organization	د روغتیا نړیوال سازمان
M&E	Monitoring and Evaluation	ارزونه او برسي

شاليد:

په تاريخي ډول رواني روغتيا او نشه يی توکواستعمال اختلال يوه جهاني لومړيتوب نه وو ، په ځانگړی ډول کله چې د ساري او غيري ساري ناروغيو سره لکه سرطان يا قلبی ناروغيو سره مقابسه کړو . په هرحال بعضو مطالعاتو دا بنودلي چې رواني اختلالات دواړه يعنی افرادو او ټولني لپاره زيات مصرف لري . په هروخت کې تقريباً ۱۰٪ د کاهلانو رواني اختلالات تجربه کوي او ۲۵٪ په يو وخت د خپل ژوند په جريان کې رواني اختلال ته انکشاف کوي . رواني اختلالات په ټولو هيوادونو په نارينو او بنځو ، د ژوند په ټولو مرحلو کې ، په غريبو او مالدارو ، په دواړو ښار او اطرافوکې پيداکېږي. رواني ناروغي ۱۳٪ په جهاني سطحه د ناروغيو بار جوړوي او اټکل کېږي چې دغه ارقام ۱۵٪ ته تر ۲۰۳۰ کال پورې لوړ شي . افغانستان د څلورو لسيزو راهيسې د خارجي يرغل او ملکي ستونزو څخه تيرېږي او ډيری افغانان ددې ډول واقعاتو سره مخ شوي دي . د رواني ناروغيو د شيوخ په اړه مطالعات په کم عايد لرونکو هيوادونو کې نسبت انکشاف يافته نری ته يوڅه کم ترسره شوي . په هرحال هغه مطالعات چې په لوړ عايد لرونکو او لږ عايد لرونکو هيوادونو کې ترسره شوي بنودلي چې جنگ او سياسي تاوتریخوالي د لوري کچې رواني اختلالاتو سره تړاو لري او په اوږد محال کې د رواني ستونزو د خطر په رامنځته کېدو سره ارتباط لري . اگرچې بين المللي موسسات دي ته د Post conflict اصطلاح استعمالوي ترڅو د افغانستان حقيقي حالت تشریح کړي پداسی حال کې چې تراوسه کورنی جنگونه د کورني قواو ترمنځ ، د طالبانو او نورو قواو ترمنځ تردي دمه روان دي کوم چې د هغواغانانوچې په جنگی ساحه کې اوسېږی رواني حالت يی ورځ تربلی ډير خراب کړي . د يو واقعيت په ډول داویلی شوچې دوامداره جنگونه ددې سبب شوي چې د هيواد اقتصاد او اجتماعي او کلتوري زيربنا و بجاړکړي . افغانان مجبوردي چې د ستونزمنو حالاتو سره خپل ژوند وکړي لکه څو څو ځله د خپلوانو مرگ ليدل ، اکثر وختونه ددوي د ځمکو او مالونو غصب کول او په زوره داخلي يا خارجي بېخايه کېدو ته مجبورول او يا په همسايه هيوادونوکې زورول او بندي خانو ته اچول . رواني ، عصبي او دنشه يي توکو د استفادي اختلال په ټوله نری کې زياته شيوخ لري او د معيوبیتونو او مخکې د وخت څخه د مړينو سره مرسته کونکي دي . په کال ۲۰۱۰ کې د رواني ناروغيو بار ۷.۴٪ د نری دناروغيو بارتشکېلوو اوداسی اټکل کېږي چې معيوبیت لرونکي ژوند د رواني او نشه يی توکو استعمال اختلال ته نسبت ورکول کېږي .

همدارنگه هغه سيستماتيک کتنه چې په کال ۲۰۱۴ کې د رواني ناروغيو د مړينې او د ناروغيو د نړيوال بارد مفهوم په اړه شوي دوي تخمین کړي چې ۱۴.۱۳٪ نړيواله مړينه ده يا تقريباً اته ميلونه مړينه په هرکال کې ده چې دا رواني اختلالاتو ته نسبت ورکول کېږي.

په اوس وخت کې رواني روغتيا د روغتيا او ښه والي يوه مدغمه برخه ده لکه څرنگه چې د نړيوال سازمان د ساختار په تعريف کېښی راغلی " روغتيا يوبشپړفيزيکي، رواني او اجتماعي ښه والی څخه عبارت ده د فزيکي ناروغيو نه موجوديت يواځی روغتيا نشي کېدای" رواني ښه والي د افرادو د ظرفيت مدغمه برخه جوړوي کوم چې د يوبامعنی ژوند سبب گرځی نورو سره د اړيکو د ټينگولو، مطالعي او کار يا د سوکالی سره دلچسپي او په همدې ډول ورځينی تصميمونه او انتخاب په شمول . د افرادو د رواني ښه والي گډ ودي کوم چې د يومغلق مقابل عمل د بيولوژيکي ، اجتماعي او رواني فکتورونو ترمنځ سبب گرځی چې نه يواځی داچې داغيزمنو افرادو د فعاليت دکميدوسبب کېږي بلکې په پراخ ډول د کورنيو او ټولني په سطح هم د ضايعاتو سبب کېږي . رواني روغتيا د روغتيا ديو اړخ په توگه کېدای شي د يوسلسه اقتصادي اجتماعي فکتورونو کوم چې اړينه ده د وقايوی ، ارتقايي ، درملنی اوبيرته شفایابی لپاره د يو بشپړ ستراتيژی او دټولنيزدولتی تگلاری د لاري په نښه کړو . تراوسه زيات د خطر فکتورونه شته چې خلک زيان مننونکي کوي . دغه د خطر فکتورونه مشتمل دي پر جنگ او نا امنی ، د جنر بی موازينگي ، د جنر پر بناء تاوتریخوالي ، غربت ، کورني تاوتریخوالي ، نه تداوي شوي رواني اختلا لات ، کلتوری بدلولونه ، دبشري حقوقو پروراند تاوتریخوالي ، د بنځواو ماشومانو پروراندې تاوتریخوالی او دهغي پایلي . هغه هيواد چې د څو لسيزو راهيسی د تاوتریخوالي او سياسی بی ثباتی په اورکښی سوزي . د شوروي اتحاد تجاوزراهيسی په ۱۹۷۹ کلونوکې، کورنی جگری په ۱۹۹۰ کلونوکې ، د طالبانو قدرت ته رسيدل او بيددوي حکومت نسکوريدل په ۲۰۰۱ ، چې افغانان دسختوقوانينو لاندي راتلل او د بشرحقوق پراخ نقض صورت نيولي . وروسته د ۲۰۰۱ کال څخه داسی

معلوماته چې ګواکي هیواد کې به ثبات قایم شي لاکن پدې اخرو کلونو کې تاوتریخوالی یوځل بیا زورواخیست او زیات شو . بی ځایه کېدل په هیواد کې یو بل اضافی محدودیت دي: د پنځه میلیونو څخه زیات مهاجرین د ۲۰۰۲ کال راهیسی افغانستان ته راستانه شوي دي . ۲۰٪ د نفوسو زیاتوالی . په کال ۲۰۱۱ دري میلیونه افغان مهاجرین تراوسه په همسایه هیوادونو کې میشت دي پداسی حال کې چې ۳۵۰۰۰۰ بی داخلي بیځایه شوي مهاجرین دي.

د رواني روغتیا په اړه دافغانستان ملي سروی په ګوته کړي چې لوړ کچه د رواني فشارونو موجوده ده (۲۶٪ د وظایفو دخرابوالي سره او ۴۶٪ بی له وظایفو دخرابوالي سره ، GIA and consulsanti,2018) .

د ۲۰۰۶ کال کې د نړیوال سازمان د AIMS د راپور پراساس په هیواد کې د رواني روغتیا د خدماتو او بشري منابعو، په وقایه او د رواني اختلاتو د تداوي لپاره د مسلکي کارکونکو په اړه یوه غټه خلاه/تنشه موجوده ده . په هرحال په کال ۲۰۰۵ کې دعامي روغتیا وزارت رواني روغتیا ددوهمی درجی لومړیتوب څخه اولی درجی لومړیتوب ته واړولو، او رواني روغتیا دعامي روغتیا په لومړنیو اولویتونو کې قرارونیلو . اوس محال رواني روغتیا د BPHS په ساختار کې موجوده ده . د رواني روغتیا او رواني ټولنیز مراقبتونو شاملول په BPHS کې د افغانستان دحکومت یومهم قدم دي ترڅو رواني ټولنيزي ستونزي اورواني اختلالات وپیژندل شي او د لومړنیو روغتیایي پاملرنو د کارکونکو په وسیله (یوه نوکتگوری کارکونکي د رواني ټولنیز مشاورپه نوم چې ۷۵۰ تنه تراوسه د CHC او CHC+ لپاره روزل شوی) تداوي شي.

تقریباً د BPHS او EPHS په ټولو روغتیایي مرکزونو کې د رواني روغتیا او رواني ټولنیزخدمتونه وړاندي کیری چې کره تعداد د روغتیایي مرکزونو په لاندی ډول دي:

۱۹۰۰۰ روغتیایي پوستی/ ۳۸۰۰۰ روغتیایي رضاکاران اگاهی ، رجعت ورکونه او د رواني ستونزو پیژندنه ترسره کوي .

۱۹۸ موبایل روغتیایي تیمونه او ۸۰۷ فرعي روغتیایي مرکزونه اساسی مداخلات برابروي .

۸۳۰ اساسي روغتیایي مرکزونه د رواني اختلالاتو ته اساسی مشاوره او طبی درملنه برابروي.

۴۳۰ جامع روغتیایي مرکزونه پرمختللی رواني مشاوره د طبی درملنی سره برابروی .

۸۳ د ولسوالی روغتونونه طبی – رواني ټولنیزه تداوي برابروی .

۲۷ ولایتی روغتونونه طبی ، رواني ټولنیزه درملنه د لنډی مودي بسترسره برابروی.

پنځه رواني وار ډونه دخلکو لپاره داخل بسترو او OPD اختصاصی خدمتونه برابروی او همدارنگه د BPHS/EPH درجعت دهی د مرکز په حیث او د رواني طب د متخصصینو د روزلو پروگرام په شمول خدمتونه برابروی.

د هیواد په کچه تقریباً ۵ د ټولني په سطحه د رواني روغتیا او رواني- ټولنيزي پروژي موجودي دي ترڅو د رواني اختلالاتو مخنیوی اود رواني روغتیا خدمتونه برابر کړي لکه د بیلگی په توگه په هرات ، کابل ، بلخ ، ننگرهار ، بامیانواو وغیره .

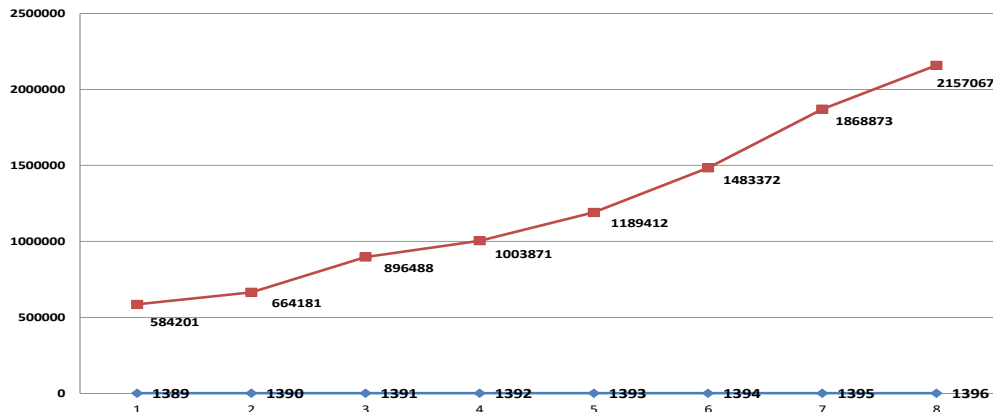
د ۲۰۱۱-۲۰۱۵ کلونو لپاره د رواني روغتیا ملي ستراتیژی ته انکشاف ورکړشوی وو. دغه ستراتیژی د روغتیا او تغذی د سکتور د ستراتیژگانو، د ۲۰۰۸ کال دافغانستان د انکشاف ملي ستراتیژی مطابق وه . دا په مختلفوکچو د رواني روغتیا د خدماتو د بهبود اوارتقاء لپاره یوه عمومي ستراتیژی وه . د رواني روغتیا دسکتور د لید لوری او ملي پالیسی په محتویاتو کې درواني روغتیا شتون ددي سبب شوچې درواني روغتیا د خدماتو لپاره یو قانونی چارچوکات رامنځته کړي .

د ۲۰۱۱-۲۰۱۵ کلونو د رواني روغتیا ملي ستراتیژی د پنځو کلونو لپاره تطبیق شوه . رواني روغتیا ملي ستراتیژی ددي څرگندوي کوي چې ګواکي د افغانستان حکومت د خلکو رواني روغتیا ته اهمیت ورکوي .

د رواني روغتيا ملي ستراتيژي يو جامع سند دي کوم چې يو واضح ليدلوری، تگلاره ، اصول، ستراتيژیک موخې ، اهداف او دټولو ستراتيژیک موخو لپاره اهداف لري.

د رواني روغتيا ملي ستراتيژي د يوبشپړ رواني روغتيا سيستم لپاره ديزان شوی وه ترڅو د وقايې، د پيژندلو او رجعت دهی ، که اړين وی پاملرنی او تداوي ، جمع د پياوړي فعاليت کولو ملاتړ سيستم رامنځته کول ، په شمول د مقرراتو او لوايحو ، کتنو او د منابعو موجوديت په شمول د بشري قواوو د ساحاتو سره مرسته وکړي

دهغه خلکوشميرچي رواني روغتيا خدماتوته لاسرسی لري

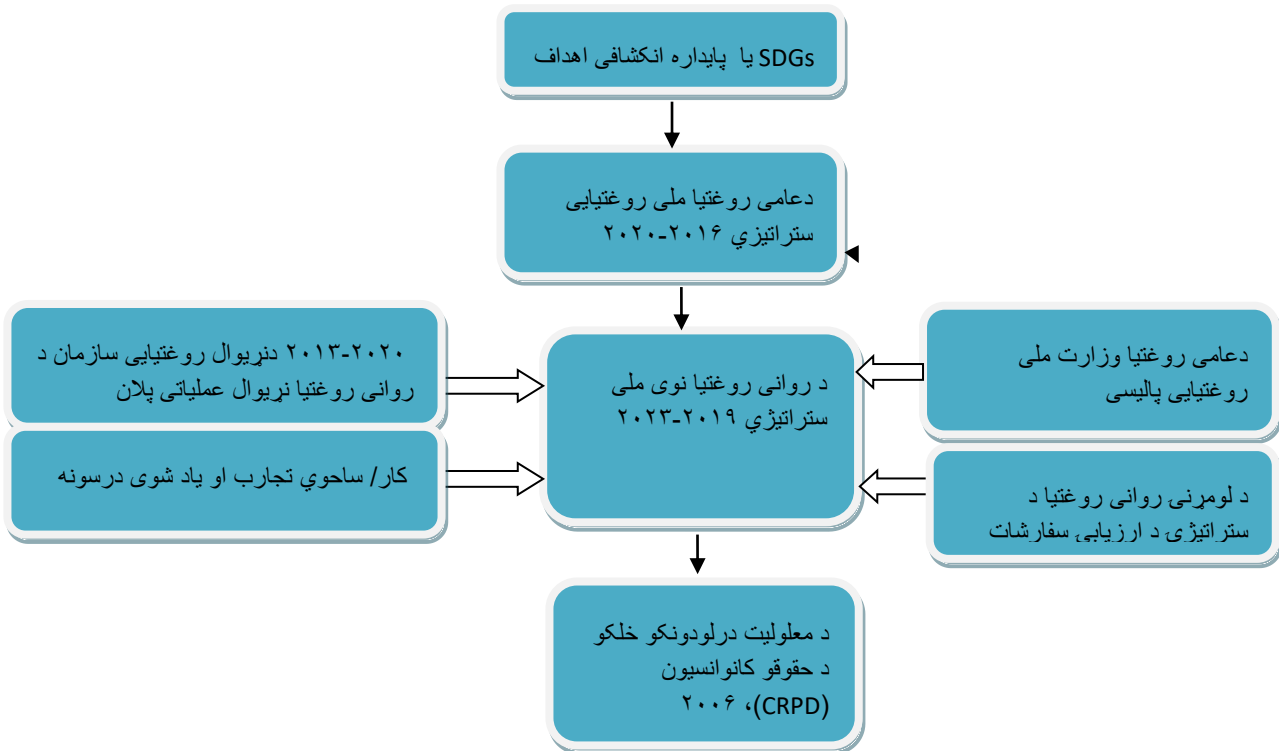

په کال ۲۰۱۵ کې يو فرصت برابرشو ترڅود رواني روغتيا په اړه پرمختگونوته يوه کتنه وکړو او د رواني روغتيا د ملي ستراتيژي لپاره راتلونکي لارښوني معلومي او وپيژني . د افغانستان د عامي روغتيا وزارت لپاره د تخنيکي مرستي پروگرام د ارزوني پروسې ملاتړ وکړو کوم چې د نومبر- ديسمبر ۲۰۱۵ کې ترسره شوه .

د ارزيايې کليدي موندني او مشاهدي په لاندي ډول دي :

- درواني روغتيا ملي ستراتيژي يوه بشپړه ستراتيژي وه کومې چې د حکومت او غيری دولتي موسساتو درواني روغتيا د پروگرامونو تطبیق يی رهنمایي کړي دي .
- د ۲۰۱۱-۲۰۱۵ کلونو ستراتيژي د رواني روغتيا جنډر پربناء ، د کوچنيانو رواني روغتيا ، د ښځو رواني روغتيا ، د خصوصي سکتور او ريسرچ انستيتوت سره د همکارۍ په برخو کې د تمرکز په برخو کې محدوديت درلود .
- رواني روغتيا د BPHS او EPHS کې مدغم شوی ده چې دا ددي ښکارندوي کوي چې رواني مداخلات لومړيتوب لري.
- د رواني روغتيا مقررته بيا کتنه شوي او انکشاف ورکړل شوی او ددي پراساس د رواني روغتيا طرز العمل ترتيب او انکشاف ورکړل شوی . په همدې ډول د ځان وژنې د مخنيوی ملي ستراتيژي ته انکشاف ورکړل شوی او منظوره شوي .
- په کال ۲۰۱۴ کې د نړيوال روغتيايي سازمان د mhGAP ټولگه او مداخلات په (پروان، پنجشیر او کاپيسا) کې تطبيق شوه . همدارنگه په کال ۲۰۱۴ کې د نړيوال روغتيايي سازمان Quality Right toolkit ترجمه او تطابق ورکړل شو او د کابل په رواني روغتون کې تطبيق شو.

- د روغتونونو او کلینیکونو څخه ترلاسه شوی معلومات ښی چې د اساسی درملو او تعلیماتي موادو سپلاي ، د منظم/ دوامداره دوروي ملاتړ او نظارت ترڅو د ټولني په کچه کارکونکوسره مرسته وکړي په ناکافي ډول موجود دي ترڅو د رواني روغتیا خدمات/پاملرنی برابرې کړي .
- هغه څه چې پیاوړي کول یی اړین دي هغه د ولایت په کچه د رواني روغتیا د ولایتی کمیټی تاسیس او ګمارل شوی فولکل پاینت ملاتړ اوراپور ورکونه ښودل شوي، د ولایت لپاره د یوی بیړنی اړتیا په حیث ترڅو د ولایت لپاره مخصوص پلان جوړاود پروګرام څخه د کافی نظارت سره یوځای تطبیق کړي.
- په ټولو طب پوهنځیو او وروسته د فراغت روزنیز مراکزو کې مخکې له فراغت او وروسته د فراغت د عصر سره سم کوریکولوم ندي تطبیق شوی .
- د رواني روغتیا ډیروګرام ترټولو ضعیفه اړخ د د وامداره عامه رواني روغتیا تعلیم نه موجودیت دي ترڅو اګاهي لوړه کړي او رواني روغتیا پاملرنی قابل قبول کړي .
- په عمومی ډول په عامې روغتیا وزارت کې د رواني روغتیا ډیپارټمنټ او د تخنیکي کمیټی تاسیس د ډیرو انکشافی او مثبتو پرمختګونو لکه د رواني روغتیا د مقرري انکشاف، د ځان وژنی دمخنیوي د سټراتیژي انکشاف ، په رواني انسټیټوتونو کې د بشرحقوقو د لارښودونو ، په رواني طب کې مخکې د فراغت او وروسته د فراغت د پروګرامونو دکوریکولوم انکشاف ، د زندانونو رواني روغتیا د پاملرنو او د کابل رواني روغتون په بهبود کې یو مهم کردار اداء کړي دي .
- د رواني روغتیا د ملي سټراتیژي کتنه او ارزونه کوم چې په کال ۲۰۱۵ کې ترسره شوه ، په افغانستان کې د رواني روغتیا د پروګرامونو د پرمختګ په اړه پوهاوی برابر کړ ، په همدې ډول هغه ستونزي چې د تطبیق پرمحال ورسره مخ شوی وو. په ځانګړی ډول اوس دا ممکنه کړه چې د راتلونکو پنځو کلونو لپاره رواني روغتیاملي سټراتیژي طرحه کړي ، داهم په ذهن کی لرو چې هغه ساحی چې پیاوړي کولو ته اړتیا لري او نوی ساحات چې باید د راتلونکي رواني روغتیا په پروګرام کې شامل شي .
- د رواني روغتیا ملي سټراتیژي ته به دافغانستان روغتیایی سکتورد مشاهداتو او تجارو پربناء چې تردي دمه موجود دي انکشاف ورکړشي . چې دا په کلینکي متخصصینو ، کاری ګروپ ، ټا سک فورس ، کانفرانسونو، د رواني روغتیا د پروژو په لاس ته راوړنو ، جمع د بین المللی تحقیقاتو په نظرکې نیولو ، د سټراتیژیکو تګلارو او پېشنهاداتو/ لارښودونو ، د تیرو اسنادو د تمویل کونکو دداخلت او متوسط الحاله محدودیتونو په نظریاتو/سفارشاتو مشتمل دي . پدغه نوی سټراتیژي که به د ارقامو په نتایجو، حالاتو، تبصرو ، سفارشاتو، محدودیتونو او تخنیکي توصیو باندي په پشپړر ډول تمرکزوکړواو په نظر کې به ونیول شي او مختلفي سټراتیژیکي برخي او د مداخلاتو ساحي به معرفی او ذکر شي .
- د پراخ بشري حقوقو نقض او د ورانی ناروغیو لرونکو خلکو چې تبعیض تجربه کړي، د بشري حقوقو اړخ کوم چې د د دنړی د رواني ناروغیو د بار په مقابل کې یواساسی ځواب دي ددي ټولو په رڼا کې. دا سټراتیژي به په اړینوخدماتو تمرکزولري، پلاننونه اوپروګرامونه ترڅوهغه خلک چې رواني اختلالات ولري ددوي حقوقوته دمدنی او سیاسی حقوقو بین المللي کانوانسیون یا (ICCPR) ، د اقتصادي ، اجتماعي او کلتوري حقوقو بین المللی کانوانسیون یا ICESCR ، د معلولیت لرونکو خلکو د حقوقو کانوانسیون یا CRPD ، د کوچنیانو د حقوقو کانوانسیون یا CRC او نورواړونده بین المللی سندونو مطابق به ددوي حقوق وژ غورل شي ، ارتقاء ورکړل شي او هغه خلک چې رواني اختلالات لري ددوي حقوقو ته به احترام وشي .
- بناء پردي ددي سټراتیژي انکشاف به د ۲۰۱۵-۲۰۲۰ کال دعامي روغتیا وزارت د روغتیایی پالیسی مطابق او لارښونی پراساس وی .
- د ۲۰۱۶-۲۰۲۰ کلونو روغتیایی سټراتیژي د SDGs اړونده چارچوکات اونورومهمو عناصرو چې اغیزناک او د سټراتیژي د انکشاف لپاره چارچوکات برابروی ورباندي متمرکزده .

شکل : هغه فکتورونه چې د رواني روغتيا د ملي ستراتيژي په انکشاف اغيز کوي

همدارنگه دغه نوی ستراتيژي به د نړیوال سازمان د رواني روغتيا نړیوال عملیاتی پلان د اهدافو سره په سمون که وي کوم چې به په لاندني اهدافو او موخو تمرکزولري :

1. د رواني روغتيا لپاره د بنی حکومتوالی او اغیزمنی رهبری پیاوړي کول .
 2. د ټولني په کچه د بشپړ مدغم شوی او جواب ویونکي رواني روغتيا او ټولنيزی پاملرنی د خدماتو برابرول.
 3. درواني روغتيا د وقایي او ارتقاء لپاره د ستراتيژي تطبیق .
 4. د معلوماتی سیستم پیاوړي کول ، درواني روغتيا لپاره شواهد او تحقیقات .
- په همدې ډول دلته به د ستراتيژي د تطبیق په جریان کې یو څه فرصت وی ترڅو دنورو اړونده دپیارتمنتونو سره یوه قوی اړیکه برقرارشي (دبیلگی په توگه پالیسی پلان ، جنډراو بشرحقوق، د مورماشوم او تنکېو ځوانانو روغتيا (RMHCAH) ، د نشه یی توکو دغوښتنی د کمیدو (DDR) ، د معلولیت او بیا رغیدنی او نور) او همدارنگه نور سکتوری وزارتونه (د بنځو د چارو وزارت ، د کار او ټولنیزو چارو وزارت ، د نشه یی توکو سره د مبارزی وزارت و د تعلیم او تربیی وزارت ، دلورو تحصیلاتو وزارت ، د عدلی او قضایی سیستم ، د داخلی وزارت او نور) .

پالیسی او موخي:

په افغانستان کې د رواني روغتيا لپاره د حکومت لومړیتوبونه او تعهد

د افغانستان حکومت په ۲۰۱۶-۲۰۲۰ کلونو د ملي روغتيا په ستراتيژي کې رواني روغتيا د عامي روغتيا د ستونزو د یو لومړیتوب په صفت پیژندلی ده :

۳ نتیجه : " د قابل وقایي مړینو ، ناروغیو او معلولیتونو کمول د اغیزمن قیمت ، لوړ اغیزلرونکو، د شواهدوپربناء مداخلاتود برابرولو دلاری "

3.6 ستراتيژیکه نتیجه : "د رواني اختلالاتو د شیوع کموالی په ځانگړی ډول په غریبو ، په کمو خدماتو، نواقصواو په زیان مننونکو نفوسو باندي تمرکز ولرو" .

ددي متوقع محصولاتو سره :

1. په لومړنيو ، ثانوي او ثالثي کچه د صحيح با کيفيته د شواهدو پراساس د رواني روغتيا د خدماتو مدغمول .
2. د سټيگما او تبعيض کموالي کوم چې درواني اختلالاتو سره يوځای وي .
3. دلوايحو ، لارښودونو پياوړي کول او د رواني روغتيا د مسايلو لپاره داخواهي کول .

همدارنگه د عامي وزارت روغتيايي ستراتيژي ځيني د مداخلاتو بيلگي وړاندي کوي :

1. دټولو روغتيايي سيستم په کچه د رواني روغتيا د ستراتيژي ، سټندردونو او لارښودونو عصري کول يا انکشاف .
2. د رواني روغتيا د ارقامو د جمع اوري ، نظارت او تحليل د يو با اعتباره نظارتي او ثبت سيستم د تاسيس د لاري .
3. د رواني اختلالاتو په اړه غيري روغتيايي gatekeepers ته روزنه/ اگاهي ورکونه ترڅو اغيزمن شوي نفوس په ښه ډول حمايت کړي .
4. د رواني ناروغيو په اړه د سټيگما کمولو لپاره د ټولني د اگاهي د کچي لوړول .

د عامي روغتيا دوزارت د ۲۰۱۵-۲۰۲۰ کلونو لپاره د روغتيا ليد لوري :

د افغانستان د عامي روغتيا ليدلوري د افغانستان په ملي روغتيايي پاليسي ۲۰۱۵-۲۰۲۰ کي ځای په ځای شوي دي هغه چي "ټول اتباع د روغتيا په برخه کي بشپړ ظرفيت ته ورسيري چي په افغانستان کي دسولي ، ثبات او دوامداره پرمختگ کي مرسته کونکي وي " .

دافغانستان د عامي روغتيا وزارت د به د ناروغيو په وقايه او روغتيايي ژوند کولو طرز په ارتقاء کي قابل ملاحظه پرمختگ لاس ته راوړي د ملي ټارگيتونو اوټل پاتي انکشافی اهدافو سره په سمون کي د مړينو قابل ملاحظه کمول.

وزارت په پام کي ولري چي يوه عالی موسسه رامنځته کړي ترڅر د لاسرسي په بهبود ، د کيفيت په استفادي ، په مساويانه او تل پاتي روغتيا او تغذي په خدماتو ، صحت عامه دټولو لپاره چي هيواد لپاره قيمت يي قابل د ورکړي وي تمرکز وکړي. دروغتيا په سکتورکي ټول پرمختگونه به په يوقوي رهبري ، يو دوامداره سياسي ارادي اوژمني ، ښه حکومت داري ، اداري پراختيا ، اغيزمن او اغيزمن مديریت ، ښي همغري او بين لوزارتي يو چارچوکات کي دلاس لاندي ونيول شي .

وزارت به په پام کي ولري چي د کيفيت ، انډول او دوامدار روغتيا او تغذيه خدماتو او عامه روغتيا ته د لاسرسي او استفادي د ښه والي په برخه کي د يوه "عالي موسسه" رامينځته کړي چي د هيواد لپاره يي وړتيا لري. د روغتيا په سکتور کي به ټول پرمختگونه د پياوړي مشرتابه ، دوامداري سياسي ارادي او ژمني ، ښي حکومتداري ، اداراتي پراختيا ، مؤثر او مؤثر مديریت ، د همغري زياتوالي او بين وزارتي ، بين سکتوري گډ کارکول به ديو کاري چارچوکات کي ترلاس لاندي ونيول شي .

دا ملي روغتيايي ليد لوري به د پنځو انکشافی ساحو په تمرکز باندې ترلاسه شي :

- ښه حکومتوالي
- د موسساتو انکشاف
- صحت عامه
- روغتيايي خدمات
- د بشري قواو مديریت

درواني روغتيا د پاليسي حالت/بيان :

د رواني روغتيا په اړه د عامي وزارت پاليسي داده چي د رواني روغتيا په اړه ډيري کارونه په ټولنه او په ټولنه کي ترسره شي . دعامي وزارت ټول هغه مهم پرمختگونه چي د امتحاني پروگرامونو او نورو کارونو دلاري د رواني روغتيا د ارتياو د پوره کولو په خاطر ترسره شوي دي پيژني (روغتيايي پاليسي ۲۰۱۷-۲۰۲۱) . په هر حال تراوسه هم ددي ارتيا موجوده ده چي ډيري ارتيا دلاس لاندي ونيول شي ترڅو د ټول نفوسو لپاره رواني روغتيا خدمات پراختيا پيدا کړي . لومړي کال په جريان يا ددي پاليسي په دوران که به دعامي روغتيا وزارت دخپلورواني روغتيا همکارانوسره نظرياتو دجمع اوري غونډي ولري . اراده به دا وي چي اضافي تگلاري ، لومړيتوبونه ، د سرچينو شتون او نور وپيژندل شي دا به د رواني روغتيا لپاره په اصلاح شوي اجندا کي مرسته وکړي

لید لوری یا vision:

د رواني روغتیا ستراتیژي په پام کې لري چې په افغانستان کې ټول وګړي د ټولني په کچه د رواني روغتیا پاملرنې ملا تر، درملنې ته لاسرسی ، او رواني ناروغی تعقیب او اړوند شرایطو ته په کتو د ټولني په کچه هر اړخیز او همغږي سیستم ته لاسرسی لري. دا به د افغانستان د خلکو رواني او رواني روغتیا هوساینې سیستم ته وده ورکړي چې تر 2022 کال پورې د نورو روغتیایي خدماتو سره مدغم شي.

ماموریت یا Mission:

د افغانستان د ټولو اطباغو او وګړو لپاره د با کیفیته رواني روغتیا او رواني ټولنیزو پاملرنو او خدماتو وړاندې کول او برابرول دي کوم چې به د بیوزلو ، ناکافی خدمتونو، ستونزمنو حالاتو او د وګړو په منځ کې په زیان منونکو ګروپونو کې د رواني روغتیا په اړتیاوو متمرکزوي . دغه خدمات به د شواهدو په بنیاد او د ټولني په کچه وی البته د وقایو او ارتقاء فعالیتونو سره او د بڼه روزل شوو او هڅونکي کارکونکو له لاری به د ټولو پاملرنو په کچه وړاندې کېږي .

موخې :

د رواني روغتیا د ملي ستراتیژي عمده موخې عبارت دي له :

- د روغتیا سیستم په ټولو کچو کې د رواني اختلالاتو څخه درنځیونکو خلکو لپاره د با کیفیته ، مدغم د شواهدو پر اساس او اړین خدماتو ته د لاسرسی زیاتول .
- د ممکنه بریده په ټولو کچو کې د رواني اختلالاتو وقایه ، او د تکره پوهو مسلکي کارکونکو او منابعو د لاری د رواني هوساینې ارتقاء او بین السکتوري مشترک کار له لاری.
- د روغتیایي خدماتو په مختلفو کچو کې د رواني روغتیا د مراقبتونو د کیفیت بڼه والی ، د کوچنیانو او عدلی طب د خدماتو په شمول د فعال رجعت ورکونې سیستم سره .
- د رواني اختلالاتو لرونکو خلکو په خلاف د سټیګما او تبعیض کموالی .
- د وګړو رواني روغتیا و اړتیاو ته په کتو د بیړنیو حالاتو تر مخه ، په جریان کې او وروسته مناسب ځواب ویل .
- د ټولني په کچه د تکلارو پراختیا او بڼه والی (بنونځیو، زندانونو، د امن کورونو، پوهنتونونو ، دارالتأدیب ، دندو پرځایونو کې او غیره) .
- د نورو پروګرامونو او ځان وژني دمخنیوي د فعالیتونو ترمنځ د یوې قوي اړیکې ایجاد او رامنځته کول ترڅو په بشپړ او همغږی مداخلات برابر شي .
- د بشر د حقوقو بڼه والی او دهغه خلکو چې رواني ناروغی لري ددوي د حقوقو دنقض څخه مخنیوي .
- د وګړو د رواني روغتیا د رنځیدو کمښت او په ځانګړي ډول د زیان منونکو ګروپونو ترمنځ .
- په افرادو ، کورنیو ، او ټولني باندي د رواني اختلالاتو د منفي اغیزو کمښت .
- دنورو ډیپارتمنتونو لکه جنډر، د مورماشوم او تنکیو ځوانانو ، د معلولیت او نشئ توکوته دغوښتنې د کمیدو یا DDR او نورو پروګرامونو او مداخلاتو غښتلي کول او ملاتړ.

ارزښتونه او اصول :

لاندي ارزښتونه او اصول به د رواني روغتيا د ملي ستراتيژۍ انكشاف او تطبيق رهنمايي كړي :

1. د عامې روغتيا وزارت د سټنډرډ سيټ مطابق د با كفيته ، محفوظو ، اغيزناكو ، شواهدو پر بنسټ ، قابل قبول رواني روغتيا د مسلکي پاملرنو او خدماتو وړاندي كول .
2. د ټولني په كچه د لومړنيو او ثانوي روغتيايي خدماتو كې د رواني روغتيا د ادغام د لارې د مساويانه او د لاسرسۍ وړ خدماتو زياتوالي .
3. د مذهبي- ټولنيزو -كلتوري او جنډر حساسيتونو ته په كټو سره ددي مسايلو يقيني كول ترڅو د افغاني ټولني عزت ته په كې وده وركړل شي .
4. د معلوماتو ، تعليم او اگاهۍ د فعاليتونو (IEC) له لارې په ټولنه كې د رواني روغتيا پورې تړلې ناوړه گټه اخيستنې ، غيرې منطقي درملنې مخنيوي او د خلكو بنكيلتيا او مالكيټ ترڅو د خلكو د روغتيا دغه مفهوم چي دخلكو روغتيا د خلكو د لارې دخلكولپاره پياوړي شي .
5. د افرادو ، كورنيو او ټولني د ځواكمنولو سهولت رامنځته كول ترڅو دوي د خپل بشري حقوقو څخه برخمن او خوند واخلي .
6. د كم خدمت لرونكو او زيان منونكي وگړو اړتياوو ته ځواب ويونكي واوسئ (د بيلگې په توگه ماشومان او ځوانان ، ميرمني ، معلولين ، داخلي بې ځايه شوي وگړي ، راستنيدونكي ، سپين ږيري او داسې نور).
7. ټولو خلكو ته درناوي (پرتله له قبيلې ، مليت ، ژبې ، عقايدو او جغرافيو ساحې په نظر كې نيولو سره)
8. د همغږۍ ، مدغم او څو سكتورې تگلارو زياتوالي او پياوړي كول .
9. د رواني روغتيا په خدماتو/ فعاليتونو كې د هريو د كردار او بنكيلتيا مندوي .
10. د مثبتې رواني روغتيا پياوړي كول او په افغانانو باندي د منفي رواني روغتيا د اغيزو كموالي.
11. د ولايتي مسولينو د پياوړتيا د لارې د رواني روغتيا غيري مركزي حكومت داري.

اوردمحاله ستراتيژيک اهداف:

لاندي دوه كليدي ستراتيژيک اهدافو بڼه تشریح د داوړو خدماتو او ملاتړ كوم چي د دغه ملي رواني روغتيا ستراتيژۍ بنسټ تشكيلوي :

- د رواني روغتيا دپراخو ابتكاراتو انكشاف ، پيژندنه او نظارت ترڅو افراد ، كورنۍ ملاتړ وشي البته د وقايوي مداخلاتو ، لومړني او ثانوي خدمتونو د برابرولو ، رجعت وركونې او بيارغونې د لارې ، همدارنگه هغوته چي ډيري بيړنۍ اړتياوي لري هغوي ته د اساسي خدمتونو په وړاندي كولو كې به ځانگړي تمرکزوشي .
- د مقرراتو ، لايحو ، سازمانونو او عملياتي فعاليتونو پياوړتيا ترڅو مداخلات او خدمتونه په عامه او خصوصي سكتورونو كې جمع اړونده مداخلات په نورو سكتورونو كې وړاندي شي .

منځ محاله ستراتيژيک اهداف :

د عامې روغتيا وزارت ستراتيژيک اهداف به د رواني اختلالاتو لرونكو اشخاصو لپاره د خد متونو ټول شرايط پياوړي او زيات كړي البته د رواني ټولنيز خدمتونو ته اړتيا لرونكو په گډون همدارنگه لاندي اهدافو تكميل لپاره الهام وركوي:

1. د حكومت داري او اغيزمن رهبريت پياوړتيا.
2. BPHS او EPHS ته با كفيته رواني روغتيا او رواني ټولنيزو خدمتونو په گډون د لاسرسۍ زياتوالي.
3. د بشري سرچينو انكشاف/ پراختيا او د سازماني روزنيز ظرفيتونو پياوړي كول .
4. د رواني اختلالاتو او ځان وژني په اړه د ظرفيتونو او رواني روغتيا د ودي/انكشاف پياوړي كول .

5. د بیرنیو روانی روغتیا د مداخلاتو او لومړنیو روانی مرستو ملاتړ پیاوړی کول .

لنډ محاله موخي :

د ورکړل شویو ستراتیژیکو اهدافو ترلاسه کولو لپاره اړینې موخي په لاندې ډول دي:

➤ د خدماتو پیاوړی کول :

- د وقایو، د ټولني او دوامداره ساتلو ابتکاراتو د پراختیا لپاره ملاتړ او پیاوړی کول (نظارت ، د بنونځیو روغتیا ، د کار د ځای پورې اړونده روانی روغتیا ، د روانی روغتیا ارتقاء ، لومړنی روانی مرستی ، د ټولني د سازمانونو سره کارکول او د غیري روغتیايي لومړنیو مخکیدونکو خلکو (Gate keepers) د سازمانونو لکه پولیس او نور ټولنیز خدمات)
- د زیان منونکو ولایتونو / ولسوالیو / علاقه دارو / قریه جاتو ته د بیرنیو روانی ټولنیزو خدماتو د ملاتړ لومړیتوب.
- د لاسرسی وړ او پیاوړی شوو لومړنیو پاملرنو مداخلاتو او خدمتونو چمتو کول (ارزونه ، روانی ټولنیزه مشاوره ، د لومړی خط درملنه ، مزمنه پاملرنه ، رجعت دهی او بیارغونه) .
- په ثانوي روغتیايي پاملرنو کې د روانی روغتیا د خدمتونو پراختیا او د روانی روغتیا په روغتون کې د کیفیت بڼه والې او د فرعی تخصصي خدمتونو لکه د کوچنیانو روانی طب او عدلی طب د برخو رامنځته کول .

➤ د خدمتونو ملاتړ او کیفیت :

- د ملي ستراتیژیک مداخلاتو پیاوړتیا ، دملي ستراتیژي څخه څارنه ، بین السکتوري همکاري ، د ستراتیژي د شاخصونو او اهدافو نظارت ، د ستراتیژي د تطبیق لپاره د لارښوني او ملاتړ برابرول ، د سندردونو او د کیفیت د بڼه والی د ستراتیژيو انکشاف ، د پروژو نظارت ، د اړتیاو تحقیق او مشخص کول ، مقررات او لوايح ، روانی روغتیا د پیاوړتیا لپاره معنی لرونکي او تازه شوی د دندې لایحه (ToR) او په توافق شوی لایحي مطابق کارکول.
- د ولایتي حکومتوالی پیاوړتیا ترڅو د ملي روانی روغتیا د ستراتیژي سره په مطابقت کې ولایتي پلانونه جوړ او تطبیق شي .
- د همغږی ، تطبیق ، د خدماتو د وړاندې کولو په ګډون ، نظارت او د کیفیت بڼه والی ، اشتراکي بین لسکتوري پلان جوړول او همکاري (د پولیسو په ګډون ، زندانونو ، تعلیم ، خصوصي سکتور او نورو همکارانو سره) او د لایحو څخه د سرغړونکو شکایاتو څخه د څارني او نظارت له لاری د ولایتي ملاتړ پیاوړی کول.
- د وقایو او خدمتونو د وړاندې کولو د سرچینو او زیربناو پیاوړی کول (دبیلګی په توګه د بشري سرچینو پلان کول ، مخکې د خدمت او داخل خدمت روزنه او لارښونه ، تخصصي روزنه ، د بین السکتوري کارکونکو روزنه ، د خدماتو او مداخله کونکو کارکونکو نظارت ، د زیربناو پراختیا او انکشاف) .

هغه اهداف چې ددې ستراتیژي د مودې په پای کې ترلاسه شي :

- په کال ۲۰۱۹ کې د ۳٪ تر ۱۰٪ او تر کال ۲۰۲۳ پورې تر ۲۰٪ د BPHS اړونده روانی روغتیا خدماتو ته د لاسرسی زیاتوالی. چې د روغتیايي کارکونکو دوامداره روزنه ، د نوو نورو کارکونکو لکه روانی ټولنیزو مشاورینو په اضافه کولو ، د نظارت په یقیني کولو ، رجعت دهی فعاله سیستم په رامنځته کولو ، او د اساسی روانی درملو شتون کوم چې به د لاسرسی په یو قابل اندازه پرمختګ منجر کیری په برکي نیسی .
- د ۲۰۲۰ کال پوری د ولایتي روغتونونو په کچه د فعالو روانی روغتیا د یونټونو رامنځته کول .
- د روانی روغتیا مقرری او طرز العمل په اړه دروغتیايي کارکونکو روزنه ، ۲۰۲۰ کال پوری ۱۰۰٪ د روانی روغتیا په یونټونو او روغتونونو کې .
- د روانی روغتیا د مقرری او طرز العمل په اړه روزنه ، ۲۰۱۹ کال پوری په ۵۰٪ عدلي او قضایی او نورو اړونده سازمانونه کې .

- تر ۲۰۱۹ کال پوری حد اقل یو د کورنیو اوبل د استفاده کونکو انجمن جوړول .
- د ۲۰۲۲ کال پوری ۱۰۰٪ روغتیایی جامع روغتیایی مرکزونو (CHC) کې د دوه رواني ټولنیز مشاورینو موجودیت (یو نارینه او ښځینه) یقیني کول .
- د ۲۰۱۹ کال پوری د جنرل پراساس تاوتریخوالی د قربانیانو لپاره د رواني روغتیا د ملاتړ لپاره د گدی همغږی پروگرام انکشاف او پراختیا .
- ددې یقیني کول چې د ټولو اساسی روغتیایی مرکزونو (BHCs) قابله گانی د اساسي او بیړني مشاوري په اړه روزل شوی .
- د ۲۰۲۱ کال پوری ۵۰٪ د ټولني روغتیایی کارکونکي/ Gatekeepers د لومړنیو روغتیایی مرستوبه اړه روزل شوي.
- نشه یی توکو استعمالونکو او د نشه یی توکو د تداوي د مرکزونو کارکونکو لپاره د هڅونې د مصاحبي (Motivation interview) د ټولگي انکشاف .
- د ۲۰۲۱ کال پوری به د رواني روغتیا فعال نظارتی سیستم موجودیت .

د ستراتیژی برخي :

د رواني روغتیا ملي ستراتیژي ددې لپاره ډیزان شوي چې د بشر حقوقو په وسیله لارښونکي جامع رواني روغتیا یوسیستم رامنځته کړي کوم چې به د وقایې ، پیژندنې او رجعت ورکونې ، که چیرې اړینه وي پاملرنه او درملنه جمع د یوقوي فعال ملاتړسیستم ایجاد په شمول د مقرراتو او لایحو ، نظارت ، او د بشري سرچینو په گډون د نوروسرچینو موجودیت هغه کلیدي ساحی دي چې به ور سره مرسته وشي .
دغه د ملي رواني روغتیا پروگرام به په لاندې برخو او ستراتیژیکو تگلارو کې وړاندې شي:

برخه/ جز: د وقایوی ، gatekeeper او ساتونکي سیستم برابرول .

ستراتیژیکي تگلاري/ مداخلات :

- ۱.۱ ستراتیژیکه تگلاره : د کوچنیانو او تنکیو ځوانانو رواني روغتیا او هوساینه
کوچنیان او نوی تنکي ځوانان د هیواد اکثریت جوړوي . ۴۷٪ د نفوسو د ۱۵ کلونو څخه ښکته عمر لرونکي دي . ددوي رواني روغتیا او هوساینه به د هیواد د راتلونکو وگړو په صفت یو ستره سرمایه وي . دا کولای شو چې په کوچنیانو باندې د متمرکز پروگرامونو دلاري ترلاسه کړو ترڅو رواني روغتیا ته ارتقاء ور کړو، رواني اختلالات وقایه کړو ، دیو لومړیتوب په ډول د کوچنیانو رواني اختلالات په وخت وپیژنو او درملنه وکړو . چون درواني روغتیا په اړه سټیگما او غلط عقاید دخلکو د کلتور او کورنیو څخه سرچینه اخلي نو کولای شو چې د اگاهی او مشاوری دلاری راکم کړو . یو ځانگړي توجه به وروسته د ولادت ژورخفگان اود تنکیو ځوانانو چې ودونه یی کړي درواني روغتیا د اړتیاو د واضح کولو لپاره وشي . په ښونځیو کې مداخلات په بیره سره پیژندلو او د ژوند د طرز انکشاف به د ښونکو په مهارتونو ، کوریکولوم ، ملاتړسیستم ، همزولي دهمزولو سره ، حمایت او د ارتقاء فرصتونو کې شامل کړو .

کلیدي اقدامات :

- د نشه یی توکو څخه د ناوړه استفادي او خطراتو په اړه پوهاوی لوړوالی .
- د سگریټو څخه ځان ساتنی تشویقول ، او سگریټو څښلو نه تشویقول .
- د ستراتیژي گانو انکشاف ترڅو په سختی ورسره چلند وکړي
- د خطر کمولو مشاوري انکشاف دلاری د جنسی لارو انتقالیدونکي انتاناتو وقایه او درملنه .
- درواني اختلالاتو او رواني ټولنیزو ستونزو لپاره د خطر کمولومشاروري ته انکشاف ورکول .
- د تعلیم او تربیی او د لوړو زده کړو وزارتو سره په گډه کارکول (د ښونځیو روغتیایی پروگرام) ترڅو د ښونځیو کوریکولوم عیارکړي د:

- درواني اختلالاتو او رواني ټولنيزو ستونزو په هکله د اگاهی لپاره
- جنسي عمل او مخکې دوخت ودونو دخطر او په اړه درواني روغتيا او رواني ټولنيز تعليمات
- د ځنبل کيدونکي (لکه سگریت ، قیلون) او نه ځنبل کيدونکي تنباکو استعمال وقایه .
- د ترافيکي حادثاتو وقایه
- په بنونځيو کې د ازار او ازیت وقایه
- د موادو څخه د ناوره استفادي او غيري قانوني دواگانو د کاروني څخه وقایه
- د اطلاعاتو فرهنگ او معلوماتو وزارت سره په گډه کارکول ترڅو دا يقيني گری چې ټولني ته معلومات د رسنيو لکه اخبار ، مجلو ، راديو او تلویزون د لاری خپاره شوي.
- په بنونځيو کې در وانشناس يا رواني ټولنيزو مشاورينو موجودیت .
- د ژوند مهارتونو او لومړنيو رواني مرستو په اړه د بنونکو روزنه

۱.۲ ستراتيژیک تگلاره: رواني روغتيا د اميدوارو او وروسته د ولادت ميندو او د جنډرپراساس د تاوتریخوالي د قربانيانو لپاره

➔ د رواني روغتيا ملي ستراتيژي به د تولد ، مور ، زيږدلو ، ماشومانو او تنکيوخوانانو روغتيا (RMNCAH) د ۲۰۲۱-۲۰۱۷ کلونو ستراتيژیک اهدافو تکميلونکې وي ، ترڅو رواني اختلالات او رواني ټولنيزي ستونزي چې د اميدوارو ، جنډرپراساس تاو تريخوالي ، وروسته د ولادت ژورخفگان او وروسته د ولادت ستونزمنو حالاتو سره تړاو لري په موجوده سيستم کې د اغيزمنو قيمت لرونکو مداخلاتو د ادغام دلاری وقایه او تداوي کړو . دا به د (RMNCAH) ، جنډر او بشر حقوقو د دپيارتمنتونو سره په نژدي مشترک کار دلاری تر لاسه شي .

کلیدي کړني :

- دمور رواني روغتيا لپاره د پروگرام انکشاف او ارتقاء
- د اړونده دپيارتمنتونو سره گډ کار ترڅو د مور رواني روغتيا چيک شي او رواني ټولنيز ملاتړ د روغتيايي کارکونکو په داخل خدمت او مخکې له خدمت روزنيز کوریکولوم کې شامل شي (د ولادي نسايبی متخصصينو ، داکترانو ، قابله گانو او د ټولني په کچه قابله گاني)
- د کلينک او ټولني په کچه د خدماتو وړاندي کونکو لپاره دمور او ماشوم درواني روغتيا د سکرين کولو او رواني ټولنيز ملاتړ لپاره دلاربنودونو ، ستنډردونو ، پروتوکولونو د انکشاف يقيني کول .
- د مور او ماشوم درواني روغتيا چيک کول (screening) ، رواني ټولنيز ملاتړ دبرابرو په اړه د روغتيايي کارکونکو روزنه او حمايوي نظارت .
- د جنډرپربناء د تاوتریخوالي قربانيانو ته د رواني روغتيا د ملاتړ د پروگرام ارتقاء او پراختيا
- د جنډرپراساس تاوتریخوالي رواني ټولنيز ملاتړ مشاوري معياري ټولگي تطبیق کوم چې لا تر مخه انکشاف موندلی .
- په ولايتی کچه داغيزمن ولايتی پلان موجودیت ترڅو د جنډر پراساس تاوتریخوالي قربانيانو او ددوي کورنيو ته بايد رواني روغتيا منابعو موجودیت هماهنگ او يقيني کړي ترڅو دغه قربانيانو سره مرسته وکړای شي .
- په بنځينه روغتونونو کې د رواني روغتيا دخدماتو اصلاح لکه د رواني فشار او burn out مدیریت او د رواني ټکان ته حساسی تگلاری (STA) تطبیق .

۱.۳ ستراتيژیک تگلاره : د ټولني په کچه د زيان منونکو گروپونو رواني روغتيا (کوچنيانو او تنکي خوانانو ، زندانيانو ، د معيوبينو لپاره پناه گاه)

کلیدي کړني :

- د رواني روغتيا د خدماتو پراختيا : (زندانونو ، د سرپناه د ځايونو ، د بنځو د ژغورني مرکزونو ، کوچيانو ، سره مياشت ، د کورنيو د ژغورني مرکزونو (FPC) ، داخلي بيخايه شوو ، بنونځيو ، دارالنديب (JRC) ، د HIV/AIDS لرونکو خلکو او نشه يی توکو استعمالونکو) .

- د جنډر پراساس تاوتریخوالی د رواني ټولنيز ملاتړ د کیفیت لپاره د نظارت او برسی یو مشترک سیستم ته انکشاف ورکول .
- د برسی او ارزایبی د سیستم پیاوړتیا ترڅو زیان مننونکي گروپونه تعقیب شي .

۱.۴ ستراتیژیک تگلاره: د ټولني پرکچه رواني روغتیا

د ټولني په کچه د رواني روغتیا پاملرنه یو ترټولو اغیزمن میتود دي ترڅو هغه خلک چې رواني روغتیا ته اړتیاوی لري ورته ورسیري ، تر څو د رواني اختلالاتو دندایي د ترلاسه کولو په لار کې د سټیګما په اړه ننګونی په نښه کړي ، همدارنګه هغه ستونزي چې د مرکزي رواني پاملرنو سهولتونو/ مسلکي کارکونکو مراقبت ته اړتیاوی لري او دغه مراقبت ته لاسرسی محدودوي په نښه شي ، او دخدماتو قیمت ورکونه او منل یی یقیني شي . (د ټولني په کچه د روغتیایي خدماتو اهمیت د نړیوال روغتیایي سازمان راپورله مخی) ، په ځا نگرۍ ډول درواني روغتیا په برخه او د معتادینو ددرملنی په برخه کې " نه یوازی دا چې د ټولني رواني روغتیا او د مخدره توکو روږدیتوب خدمتونه د شدید ذهني معلولیت لرونکو خلکو لپاره د لاسرسي لرل ، دا د رواني روغتونو په پرتله د دوي اړتیاو پوره کولو کې خورا اغیزناک دي. دټولني په کچه د رواني روغتیا او روږدیتوب خدمات د بشر د حقوقو د سرغړونی کم چانس لري کوم چې په رواني روغتونو نو کې زیات پېښیری" .

د رواني روغتیا د ستراتیژي عمده هدف په رواني لحاظ روغ افغانستان دي . روغتیا د کورڅخه شروع کیږي . کړنې به د مداخلاتویعني د روغتیایي کارکونکو او رسمی سیستم دواړه پیاوړی کړي او د ټولني او کورنیو مسایل به په گوته کړي ، په شمول د غیري روغتیایي ذهنیتونو او کړنو چې د ټولني او روغتیایي سیستم ترمینځ ګډ مسولیت دي .

د دې چلند په پلي کولو سره کولای شو په ښوونځیو کې د ژوند مهارتونه او مقاومت/ *coping* روزنه وکړو ، رواني هوساینه او د رواني روغتیا عامه پوهاوي کمپاینونه ، د کورنی او رواني روغتیا خدماتو رامینځته کول او د مصرف کونکو ډلو / انجونو تنظیم کول لکه د نیمه ورځی کورونه پکی شامل دي. په ټولنه کې نظارت شوی او غیر نظارت شوي هستوګنځایونه ، په ټولنو کې د بیارغوني خدمتونو څارنه او په ټولنه کې د دودیزو حمایتی جوړښتونو پیاوړتیا .

کلیدي کړنې :

- د خلکو د روغتیایي حقوقو چې د رواني ناروغيو رنج وړي د ټولني په کچه د اګاهۍ د سطحی لوړول.
- د رواني ناروغيو په هکله د سټیګما د منځه وړلو لپاره د ټولني په کچه د اګاهۍ د سطحی لوړوالی
- د رواني خدمتونو څخه استفاده کونکو گروپونو یا ټولنو تاسیس
- د سری میاشتی د مرستونونو (رواني ناروغانو) بیرته ادغام ددوي په کورنی او ټولنه کې
- په ټولنه کې د ټولني په کچه د نیمه ورځی کورونو ، نظارت شوی/ غیري نظارت کیدونکي لیلیو خدمتونه .
- د اګاهۍ ، روزنی او رجعت ورکونی یقیني کول او دښځود امن په کورونو، دارالتدیب ، او د نشه یی توکو دندایي په مرکزونو او نورو کې د ضرر منونکو گروپونو لپاره رواني ټولنیزه مشاوره .

۱.۵ ستراتیژیک تگلاره د ښوونځیو رواني روغتیا او د ژوند مهارتونو پروگرام

کلیدي کړنې :

- د کوچنیانو درواني روغتیا د ستونځو په هکله د ټولني د اګاهۍ د کچې لوړوالی.
- د تعلیم او تربیی وزارت سره په ګډه د ښوونځیو درواني روغتیا د پروگرام پراختیا .
- نورو ولایاتوته د هرات په ښوونځیو کې د روزنیزو تجربی پراختیا او پیاوړتیا

⇒ ۱.۶ ستراتیژیک تگلاره د کار د ځای رواني روغتیا

د ۲۰۱۷ کال لپاره د رواني روغتیا د نړیوالی ورځي شعار رواني روغتیا د کار په ځای کې وو . د عامي روغتیا په یوه مختصره مطالعه کې چه د کار د ځای پوري اړونده رواني فشار او رواني ناروغيو په اړه ترسره کړي وه

ښودلی چې په یوه لوړه کچه رواني ټولنيزی ستونزي د دولتي ، غيری دولتي موسساتو ددفترونو په کارکونکو، کلينيکي کارکونکو او هغه چې په توقيف ځایونو لکه دنشه یی توکو د درملنی په مرکزونو، د ښځو دامن په کورونو کې کارکوي لیدل کیږی . چې لومړنی پلان ته اړتیا ده ترڅو د کار په ځایونو کې د رواني فشارپوری اړونده ستونزو اغیزی د کارکونکو په اجراتوراکمی کرو .

کلیدي کړني:

- د روغتیا د حقوقو په هکله د هغه خلکو چې درواني ناروغیو رنځ وړي په ځانګړي ډول د کار په ځایونو کې د ټولني د اګاهي لوړوالي .
- د کار د ځای رواني روغتیا د اړتیا په هکله د کار او ټولنيزو چارو دوزارت سره په ګډه ارزونه .
- کار او ټولنيزو چارو وزارت او نور وړاندوړنده ارګانونو ته لارښونه کول ترڅو د کار قانون ته بیاکتنه وکړي.
- د کار د ځای مداخلاتو لپاره د اړتیاو لومړیتوب ټاکنه .
- د کار او ټولنيزو چارو وزارت سره په ګډه د کار د ځای رواني روغتیا په اړه یو پلان جوړول .
- روغتیايي کارکونکو او نورو کارکونکو ته رهنمایي او حمایت ترڅو دوي د فرسودګی او درواني فشار څخه ډک ماحول داغیزو مخه ونیسی .

➤ ۲ برخه : د لومړنیو څارونکو مداخلاتو او خدمتونو پراختیا

⇒ ۲.۱ ستراتیژیک تګلاره : د ټولني په کچه رواني روغتیا

د ټولني رواني روغتیا د روغتیايي سیستم په کچه لومړني خط مداخلات دي . دا نسبتاً د افغانستان په روغتیايي سکتور کې هڅه شوي چې د ټولني روغتیايي کارکونکي رول پیژندل شوی او په ډیرو واضح ډول سره تعریف شوی دي. درواني روغتیا لپاره د روغتیايي کارکونکو مسولیت لپاره به اړونده روزنه جمع د نظارتی ملاتړ برابرول وی . د لومړنیو روغتیايي پاملرنو (PHC) کارکونکي به ددي لپاره وروزل شي ترڅو ډیر عام معیوبیتونه ، لکه ځان وژنه ، درواني صدمی وروسته رواني فشار ، دنشه یی توکو استعمال ، سایکوتیک اختلالات په ګوته کړي یو عمده دنده د ټولني د روغتیايي کارکونکو د رواني روغتیا اګاهي ، د واقعاتو پیداکونه ، رجعت ورکونه او تعقیب دی . د ټولني روغتیايي کارکونکي کولای شو چې په لومړنیو رواني مرستو او بیړني مشاوره کې روزنه ورکړو .

کلیدي کړني :

- د CHWs/CHSs کوریکولوم ته بیا کتنه
- د رواني روغتیا په هکله د ټولني د روغتیايي رضاکارانو او د ټولني د روغتیايي سوپروایزرانو د روزنی یقیني کول .
- د رواني روغتیا په اړه د ټولني دروغتیايي سوپروایزرانو دلاري د روغتیايي رضاکارانو حمایتي نظارت
- د روغتیايي مراکزو او د ټولني په کچه روغتیايي کارکونکو ترمنځ د ډلیز کار پیاوړتیا او رجعت ورکونی سیستم پیاوړتیا .

⇒ ۲.۲ ستراتیژیک تګلاره: په لومړنیو روغتیايي پاملرنو کې د با کیفیته رواني روغتیا د خدمتونو او رواني ټولنيزی مشاوری پیاوړتیا .

لومړنی رواني روغتیا : د رواني روغتیا دا ډول پروګرام ثابت کلینکونه جمع ګرځنده روغتیايي ټیمونه جمع د رجعت ورکوني د لاری د لومړی خط مداخلاتو ته د ثانوی پاملرنو سره اړیکه ورکول دي . دا ډیره اساسي خبره ده چې هغه خلک چې خدماتو ته مراجعه کوي با ید په ځانګړی ډول تریاژ/لومړیتوب بندي شي . د لومړنیو پاملرنو په کچه مداخلات د بین المللي معیاراتو پراساس لکه څرنګه چې دنړیوال روغتیايي سازمان په واسطه تعریف شوی ښه عملي شي. د د لومړنیو روغتیايي پاملرنو په کچه رواني پاملرنی او تداوي په واضح ډول تعریف شوي او د روزل شوو کارکونکو په وسیله البته د کافی کلینکي نظارتونو په ملاتړ سره وړاندي کیږی. ددي لپاره چې په ټوله کې په روغتیايي خدمتونو کې رواني روغتیا په کافی اندازه مدغمیدل یقیني شي نو په ولایتی کچه به ملاتړ او داخواهی/Advocacy ته اړتیاوي .

کلیدي کړنې :

- په لومړنيو روغتیایي پاملرنو کې د رواني روغتیا د ادغام پراختیا .
- د موجوده BPHS د روزنيزي ټولګي پراختیا او ارزونه .
- د لومړنيو روغتیایي مراقبتونو (BPHS) د کارکونکو روزل ، د رواني ناورغانو تعقيب اولوري کچې روغتیایي مرکزونو ته رجعت ورکونه .
- د لومړنيو روغتیایي مراقبتونو خدمتونو کې دنړيوال سازمان د سټنډرډونو مطابق د کیفیتي معياراتو تطبيق/بیاکتنه .
- درواني روغتیا د ډیپارټمنټ ، د ولایتي د عامې روغتیا د ریاستونو د مسلکي رواني کارکونکو، د غیري دولتي موسسو د مسولينو لکه (د BPHS يا EPHS تطبيق کونکو او نورو عمودي پروګرامونو) له لاری د ملاتړ، کلینیکي نظارتونو او برسی پیاوړي کول .
- په ټولو لومړنيو روغتیایي مرکزونو کې د رواني درملو موجودیت يقيني کول .
- د ټولني په کچه د موجوده سکتورونو سره همغږي .
- په بشپړ روغتیایي مرکز کې یو اضافي رواني ټولنيز مشاور (یوېڅخه) لپاره د ادخواهي کول .

⇒ ۲.۳ سټراتیژیک تگلاره: لومړنی رواني ټولنيزي مرستي

په هیواد کې د تکراری بېرنيو پېښو له کبله ، دلته یو بېرني اړتیا شتون لري چې ترڅو د بېرنيو پېښو او مصیبتونو ته د ټولني ځواب وینه پیاوړي کړو ، او په لومړنيو رواني مرستوباندي په ځانګړی ډول د ډیرو زیان منونکو ولایتونو او ولسوالیو رضاکاران وروزو .

کلیدي کړنې :

- د لومړنيو رواني مرستې د ټولګي بیا کتنه .
- په لومړنيو رواني مرستو باندي د رضاکارانو دروزنی پلان او تطبيق .
- د روغتیایي رضاکارانو په کوریکولوم کې د لومړنيو رواني مرستو د مداخلاتو ادغام .

⇒ ۲.۴ سټراتیژیک تگلاره د خصوصي رواني روغتیا د خدمتونو چمتو کونکو برسی/ مونیټورنگ

په دواړو مرکزي او ولایتي کچه د عامې روغتیا د برسی یا مونیټورنگ رول به د رواني روغتیا چې په خصوصي ډول وړاندي کیری پراختیا ورکړل شي . د غه د نظره پریوتی برخه اومطلوبه مسولیت به د عامې روغتیا وزارت د خصوصي سکتور سره په ګډه ددي سټراتیژي د تطبيق په جریان کې عملي کړي ترڅو د لومړنيو رواني روغتیا (مشاوره او پاملرنه) د خصوصي سکتور دلاری کوم چې په قابل قبول معياراتو لکه روزنه روغتیا او د ناروغ په مصونیت او عامه غړو باندي تمرکزکوي چمتو کړي.

کلیدي کړنې :

- په ولایتي او مرکزي کچه د کمیټو رامنځته کول ترڅو د خصوصي رواني روغتیا د خدمتونو څخه مونیټورنگ وکړي ، دغه موظفه کمیټه به د عامې روغتیا د وزارت ، غیري دولتي موسساتو او خصوصي سکتور او د ناروغانو/ استفاده کونکو د ټولنو(البته که موجود وی) دغړو څخه به تشکیل شي .
- د خصوصي سکتو کارکونکو ته د لایحو او لایحه وظایفو انکشاف .
- د مونیټورنگ چک لسټ او لارښودونو انکشاف تر څو د رواني روغتیا خصوصي خدمتونه برسي کړي .
- د رواني روغتیا خصوصي خدمتونو ته د معيارونو پراختیا/ ارتقاء .
- د خصوصي رواني روغتیا د خدمتونو د راپور ورکوني او راجسټر د سیستمونو ارتقاء او پراختیا .
- د خصوصي سکتور اوارونده رواني روغتیا د خدماتو د وړاندي کولو لپاره د روغتیا د قانون او د مونیټورنگ ریاست د قابلیتونو زیاتول .

۳ برخه : د رجعت ورکونې ټاټوبې ، ټالټې او عدلي طب خدماتو چمتو کول

⇒ ۱.۳ سټراټیژیک تگلاره: ټانوی رواني روغتیا خدمتونه

ددي لپاره چې د رواني روغتیا په خدمتونو کې کوم ځنډ او خنډ رانښي ، نو د لومړنیو او ټانوی خدمتونو ترمنځ اړیکه به پیاوړې شي . د رجعت ورکونې سیستم به د ټولو ولایاتو په کچه د رواني پاملرنو لپاره پیاوړې شي . حد اقل معیاراتو انکشاف چې د نړیوال روغتیايي سازمان د معیاراتو سره په سمون کې وي . ټانوی روغتونونه به ددي معیاراتو څخه نظارت کوي او مرسته او ملاتړ به کوي ترڅو یو داسې سیستم او پروتوکول ته انکشاف ورکړي چې ترڅو ناروغان تداوي کړي . ځانگړی د پاملرنې مرکزونه به د ټولو ولایاتو په کچه او حوزوي روغتونونو کې تاسیس یا رامنځته شي .

کلیدي کړنې :

- د رجعت ورکونې سیستم/ او دوباره رجعت ورکونه د لومړنیو او ټانوی پاملرنو ترمنځ به پیاوړې شي .
- په ټانوی روغتونونو کې د مختلفو رواني روغتیا یونټونو کارکونکو ته د رواني روغتیا د معیاراتو تطبیق .
- د EPHS د ToR پر اساس د EPHS د ټولګي بیاکتنه .
- ټولو روغتیايي کارکونکو لپاره چې په EPHS کې کارکوي د روزنیز منول/ لارښود ، پروسیجر، پټوی او چک لستونو انکشاف .
- د ټانوي روغتونونو لپاره د تداوي د پروتوکولونو انکشاف .
- د ولسوالیو د روغتونونو په کچه د رواني روغتیا د یونټونو تاسیس .
- درواني پاملرنې یونټونو د کارکونکو (ډاکټرانو، نرسانو، روانشناسانو/ارواه پوهانو) ظرفیت جوړول .
- د رواني ټولنیزو مشاورین روزنه او ظرفیت سازی .
- په ټولو ټانوي کچې په روغتونونو کې د رواني درملو موجودیت .
- د راجسټریشن او راپور ورکونې د سیستم انکشاف .
- په ټانوي کچه د رواني روغتیا د خدمتونو لپاره د مونیټورنگ د اېزارو انکشاف .
- د نظارت او برسی دیو فعال سیستم تاسیس کول .
- په ټانوی کچه د (liaison psychiatry) خدمتونو تاسیس او رامنځته کول.

⇒ ۳.۲ سټراټیژیک تگلاره: ټالټې رواني روغتیا پاملرنې

د ټانوی سیستم څخه لوړو بالخاصه رواني روغتیا خدمتونو پاملرنو ته لاسرسی د ټانوی مرکزونو دلاری پیاوړې کول. د شدیدو او مغلقو رواني واقعاتو د تداوي او مدیریت لپاره د معیاري خدمتونو برابرول جمع دقیق او صحیح پروسیس ، پرمختګ او د کیفیت چیک کول به رامنځ ته شي . د موجوده ټانوی رواني روغتیا د سهولتونو او خدمتونو انکشاف ، په ځانگړی ډول د کابل په رواني روغتون کې ، کوم چې ارتقاء یی کړي او د ډیرو شدیدو او مغلقو واقعاتو د تداوي او مدیریت لپاره د اړتیا وړ تجهیزاتو برابرول .

کلیدي کړنې :

- د لومړنیو روغتیايي مراقبتونو، ټانوی او ټالټې پاملرنو ترمنځ د اړیکې او رجعت ورکونې د سیستم پیاوړې کول .
- په ټالټې کچې دروغتون د مختلفو رواني روغتیا د خدمتونو لپاره درواني روغتیا د معیاراتو د تطبیق یقیني کول .
- په ټالټې کچې لپاره د رواني روغتیا د خدمتونو څخه نظارتی اېزارو د تطبیق یقیني کول
- د ریجسټریشن او راپور ورکونې د سیستمونو پیاوړتیا (د ارقامو د استفادي او تحلیل په شمول) .
- د رواني طب د تخصص ، د رواني نرسنگ او کلینیکي روانشناسي د پروگرامونو بیاکتنه .
- د *liaison Psychiatry* تاسیس او رامنځته کول .
- د اصلاح شوی برقی تشنجي تداوي (ECT) موجودیت .
- د نړیوال روغتیايي سازمان د کیفیتي حقوقی ټولګي تطبیق .
- د کوچنیانو او تنکیو ځوانانو د رواني طب یونټ تاسیس او رامنځته کول .

- د ثانوي پاملرنو د روغتونونو ارتقاء او تجهيز.
- دعامي روغتيا د وزارت د رواني روغتيا د ډيپارټمنټ د چترلاندي د رواني روغتيا روزنيز مرکز تاسيس .

⇒ ۳.۳ ستراتيژيک تگلاره: د مزمنو ناروغانو پاملرنه او بيارغونه

په لويو بيايي مرکزونو کې به يوه ارزونه د لاس لاندي ونيول شي ترڅو د مزمنو پاملرنې مرکزونو اړتياوي کوم چې د حادو پاملرنو تکميلونکي دي تاسيس او رامنځته شي. په کومو ځايونو کې چې د تاسيس اړتيا موجوده وي نو دغه مرکزونه د مزمنو پاملرنو خدمتونو لپاره به تری حمايت وشي .

کلیدي کړنې :

- د مزمنو پاملرنو او بيا رغونې د مرکزونو د انکشاف لپاره به په ښارونو کې د اړتياو ارزونه وشي.
- د مزمنو پاملرنو او د بيارغونې د مرکزونو تاسيس او رامنځته کول .
- د مزمنو پاملرنو او دبيارغونې د مرکزونو د کارکونکو روزنه او ظرفيت جوړونه .
- ددې مرکزونو لپاره د کيفيتي معيارونو انکشاف .
- په دغه مرکزونو کې د ورځني مرکزونو، نيمه کور او نور خدمتونو تاسيس او رامنځته کول .
- د نډاوې د پروتوکولونو او لارښودونو انکشاف .
- د نرسنگ د پاملرنې خدمتونو موجوديت .
- د راجسټريشن او راپور ورکونې د سيستمونو انکشاف .
- په منظم ډول سره ددې مرکزونو نظارت او برسي .

⇒ ۳.۴ ستراتيژيک تگلاره: عدلي طب

دلته د عدلي طب ظرفيت ته اړتيا ده ترڅو عدلي قضايي سيستم ته د ارزونې او نور خدمتونه چمتو کړي . د موجوده محدوديتونو او مجبوريتونو په نظر کې نيولو سره عدلي طبي خدمتونو چمتو کول يو لږ لومړيتوب په حيث په نظر کې نيول کيږي . په هر حال کله چې لازمه وليدل شي د خدمتونو چمتو کولو او د مقرراتو حمايت ته بايد اقدام وشي .

کلیدي کړنې :

- په ټولو ثانوي او ثالثي روغتونونو کې د عدلي طب د يونټونو تاسيس/ پياوړتيا
- د عدلي طب د لارښودونو انکشاف .
- په عدلي طب کې د رواني روغتيا د کارکونکو روزنه/ ظرفيت جوړونه .
- د عدلي طب پوري اړونده فعاليتونو لپاره د راجسټريشن او راپور ورکونې سيستم .

⇒ ۳.۵ ستراتيژيک تگلاره : د زندانيانو لپاره خدمتونه

د زندانيانو او هغه کارکونکو چې په لوړ روحي فشار لاندي د زندان په محيط کې کار کوي د خدمتونو موجوديت .

کلیدي کړنې :

- د زندان دروغتيايي ټولگي د رواني روغتيا د برخې د تطبيق يقيني کول .
- په رواني روغتيا او رواني ټولنيزي مشاورې په خدمتونو کې د زندانونو د روغتيايي کلينکونو د کارکونکو روزنه
- د زندانيانو او تربيت اصلاح لپاره د رواني روغتيا د خدمتونو موجوديت .
- د رواني درملو او بيولوژيکي- رواني ټولنيزو مداخلو موجوديت .
- د لوړو کچو روغتيايي خدمتونو او د زندانونو د روغتيايي مرکز په منځ کې د رجعت ورکونې د سيستم تاسيس او رامنځته کول .
- د راجسټريشن او راپور ورکونې د سيستمونو رامنځته کول .
- د زندانونو درواني روغتيا د خدمتونو څخه په گډه برسي کول .
- د رواني فشار، د بشر حقوقو، سنگما او فرسودگۍ په اړه د زندانونو د کارکونکو روزنه .

➤ ۴ برخه : د ملي ستراتيژيکو مداخلو پياوړي کول

(درواني روغتيا حمايت ، د ملي ستراتيژي څخه ليدنه ، بين السکتوري همکاري ، د اهدافو او ستراتيژيک انديکټورونو پر وړاندې برسي/ مونيتورنگ ، د لارښوونو چمتوکول او د ستراتيژيک تطبيق لپاره حمايت او ملاتړ ، د معيارونو انکشاف او د کيفيت ښه والي ، د پروژو مونيتورنگ ، تحقيق او د اړتياو په گوته کول ، مقررات او لوايح) .

⇒ ۴.۱ ستراتيژيک تگلاره: د عامي روغتيا د وزارت د رواني روغتيا او نشي توکو څخه د ناوړه

استفادي ديبارتمنت انکشاف او حمايت :

درواني روغتيا او نشه يي موادو د ناوړه استفادي ديبارتمنت به منظور شوي کارکونکي ولري . د رواني روغتيا ديبارتمنت به د رواني روغتيا د سيستم د انکشاف ، تطبيق او د کيفيت د ښه والي باندې خپل نظروساتي .

کلیدي کړني :

- د ديبارتمنت د ارگان چارت ته ارتقاء ورکول .
- د رواني روغتيا ديبارتمنت ته د نورو کارکونکو استخدام
- د رواني روغتيا ديبارتمنت کارکونکو دوامداره ظرفيت جوړونه .

⇒ ۴.۲ ستراتيژيک تگلاره د ملي ستراتيژي په نظرکې نيول

درواني روغتيا دهمغري تخنيکي کميته کوم چې د کلیدي همکارانو څخه تشکيل شوي او د رواني روغتيا د ديبارتمنت له طرفه پرمخ بيول کېږي به د عامي روغتيا وزارت ته د پاليسي او ستراتيژيک موضوعاتو په اړه سفارش ورکوي البته د رواني روغتيا د ملي ستراتيژي د تطبيق څخه د نظارت په شمول .

کلیدي کړني:

- د رواني روغتيا د تخنيکي کميتي د لايحه وظيفو ارتقاء .
- د رواني روغتيا د تخنيکي کميتي سره په گډ نظارتی پلان ته انکشاف ورکول.
- د نظارت او ارزيايي په چک لسټ کې د انديکاتورونو اضافه کول .
- د رواني روغتيا د ديبارتمنت او ولاياتو ترمنځ د راپور ورکونې/ فيد بک سيستم پياوړتيا .

⇒ ۴.۳ ستراتيژيک تگلاره: بين الوزارتي همکاري (په ملي کچه)

رواني روغتيا يو څوسکتوري روغتيايي لومړيتوب دي . د رواني روغتيا د خدمتونو د انکشاف ، تطبيق ، او د رواني روغتيا د کيفيت د ښه والي لپاره به د رواني روغتيا ديبارتمنت د بين السکتوري همکاري د پروسې څخه ملاتړ وکړي . د لوړې پاليسي په کچه ، ټولې د رواني روغتيا پاليسي گاني به بين السکتوري کميسون ته وړاندې شي ترڅو په لوړه کچه د پاليسي لارښووني منظوري او ماليکيت يقيني شي . دغه ډول همکاري په ځانگړي ډول د نشه يي موادو د وقايې او اړتيا د مخدره موادو د وزارت سره د همکاري لپاره اړين دي .

د ستراتيژيک او تخنيکي مسلي لپاره ، د همکاري ميکانيزم فورم کې به د رواني روغتيا تخنيکي کميته ، ملي کاري کميته شامله وي .

کلیدي کړني :

- درواني روغتيا ملي ستراتيژي د انکشاف ، بين السکتوري همکاري ، تطبيق او د کيفيت ښه والي د پروسې او حمايت لپاره د بين السکتوري همکاري کميسون رامنځته کول .
- ددي کميسون لپاره د ToR انکشاف .

⇒ ۴.۴ ستراتیژیک تگلاره : د د پيارتمنتونو ترمنځ همکاري (د وزارت په کچه)

د عامې روغتيا يوتعداد روغتيايي ستراتيژيگاني د بنوځيو، د زندانونو روغتيا او HIV/AIDS په شمول رواني روغتيا ته راجع کيږي . ددې لپاره چې د اړتيا وړ د پلان کونې کچه او د خدماتو وړاندي کونه يقيني شي ، نو د عامې روغتيا وزارت به د رواني روغتيا د امریت مرسته د بين الوزارتي رواني روغتيايي مداخلاتو ، نظر ساتنه او حمايت د دوامداره کافي رواني روغتيا مداخلاتو لپاره يقيني کړي .

کلیدي کړنې :

- د رواني روغتيا په مختلفو همغږيو غونډو کې د زندانونو روغتيا ، HIV/AIDS، د مور او ماشوم روغتيا يا RMNCAHD ، د تغذيي د پيارتمنت او نورو اړونده د پيارتمنتونو بنسټپلول .
- د رواني روغتيا د د پيارتمنت له طرفه د زندانونو روغتيا ، HIV/AIDS، د مور او ماشوم روغتيا يا RMNCAHD، DDR، معلوليت او بيارغونې د پروگرامونو ته د حمايت او ملاتړ برابرول.

⇒ ۴.۵ ستراتيژیک تگلاره : ولايتونو لپاره لارښونه او ملاتړ

د رواني روغتيا د پيارتمنت دا بايد يقيني کړي چې د رواني روغتيا د ملي ستراتيژي فعاليتونه په ولايتي ستراتيژيک او عملياتي پلان کې شامل شوي .

کلیدي کړنې :

- په ملي او ولايتي کچه د رواني روغتيا په پلان جوړونه کې د رواني روغتيا د پيارتمنت او د ولايت د عامې روغتيا د رياستو دوه طرفه بنسټپلول .
- د ولايتي عامې روغتيا رياستونو ته د ولايتي رواني روغتيا کاري پلانونو په انکشاف کې حمايت او ملاتړ برابرول .
- په BPHS او EPHS کې د ولايتي عامې روغتيا رياستونو ته د رواني روغتيا د فعاليتونو په تطبيق کې حمايت او مرسته برابرول .

⇒ ۴.۶ ستراتيژیک تگلاره: د رواني روغتيا تمويل

د رواني روغتيا د ملي ستراتيژي مختلف د تمويل سرچيني لري په شمول د افغانستان د حکومت ، تمويل کونکي ، د BPHS او EPHS قراردادونه او د ځانگړو پروژو مالي سرچيني . د رواني روغتيا امریت به د رواني روغتيا د ملي ستراتيژي د تطبيق او ملاتړ لپاره د تمويل فرصتونه زياد کړي او موجوده مالي منابع به د محلي اړتياو پر اساس وويشي .

کلیدي کړنې :

- د رواني روغتيا د فعاليتونو لپاره د تمويل کونکو او د افغانستان حکومت په منځ کې د مالي سرچينو د زياتوالي لپاره داخواهي (Advocacy) کول .

⇒ ۴.۷ ستراتيژیک تگلاره: نظارت (مونيتورنگ) او ارزيايي

مداخلات به د توافق شوو انديکاتورونو پر وړاندي مونيتورشي . مونيتورنگ او ارزونه به دواړه عام او خصوصي خدمتونه په برکي ولري .

کلیدي کړنې :

- د مونيتورنگ او سوپرويزن لپاره يومعيايي سيستم ته انکشاف ورکول .
- د BPHS او EPHS لپاره د مونيتورنگ او ارزونې د وسايلو انکشاف .
- د مختلفو رواني روغتيا پروگرامونو لپاره د مونيتورنگ چک لسټونو انکشاف .
- د اجراتو د انديکاتورونو انکشاف .
- د مونيتورنگ او سوپرويزن لارښودونو انکشاف .
- د سوپرويزن د مهارتونو په اړه روزنيز منول ته انکشاف .
- د نظارت ، ارزونې او سوپرويزن لپاره د لايقه او په کارپوه کارکونکو د موجوديت يقيني کول .

- درواني روغتيا لپاره د HMIS/EHIS بيا کتنه .
- د رواني روغتيا د عمودي پروگرامونو ارزونه .
- ددريم گړي له طرفه د رواني روغتيا دپروگرامونو د ارزوني ملاتړ .

⇒ ۴.۸ ستراتيژیک تگلاره : تحقيق او د اړتيا وپه گوته کول

ددي لپاره چې د شواهدو پراساس تصميم ونيسو ، د تحقيق پروگرامونه به موجوده مسایل او راتلونکي اړتياوي په گوته کول حمايت کړي . تحقيق به د عامي روغتيا د وزارت دريسرچ د بيارتمنتونو د افغانستان عامه روغتيايي انستيتوت (APHI) ، EHIS او خارجي تحقيق کونکو او تخنيکي همکارانو سره په گډه همکارۍ سره دغه موضوع د لاس لاندي ونيول شي . د تحقيق ساحات شايد په لاندي ساحو مشتمل وي:

- د دوديزي رواني روغتيا درملنه
- د انټرنيت او ټولنيزو رسنيو استعمال
- د کورنۍ سيستم مودلونه .
- دټولني په کچه د پاملرنو مودلونه
- د نشه يي مواد وڅخه د استفادي لپاره اغيزمنۍ مداخلې .
- تسخيص او کلتوري مقررات .
- د ځان وژنې شپوع/ د مخنيوی لپاره مداخلات .
- د رواني اختلالاتو لرونکوخلکو پروراندې عامه ذهنيتونه
- د عامه رواني روغتيا د مراقبتونو په اړه د بنارياتو او دټولني د لاسرسۍ ستونزي
- د رواني روغتيا د روزنې د برابرولو ستونزي
- په لري پرتو ساحو کې د رواني روغتيا د وړاندې کولو محدوديتونه / د رواني روغتيا د درملنې د برابرولو پروراندې خنډونه .
- په لومړنيو روغتيايي پاملرنو کې د رواني ټولنيز مراقبتونو پروراندې د استفاده کونکو او عرضه کونکو ذهنيتونه .

کلیدي کړنې :

- د همغږۍ پياوړي کول/ د APHI,EHIS ، غيری دولتی موسساتو او خارجي تحقيق کونکوسره د رواني روغتيا د ساحو د لومړيتوبونو په هکله اړيکه .
- د تحقيق په برخه کې د رواني روغتيا د کارکونکو ظرفيت لوړونه .
- د هيواد د اړتياو په نظر کې نيولو سره د مختلفو تحقيق کونکو سره په گډه همکارۍ د رواني روغتيا د تحقيقاتو ديزاين او تطبيق .
- د ارقامو تجزيه او په پاليسۍ او عمل کې يی ترويج او کارونه .

⇒ ۴.۹ ستراتيژیک تگلاره: د مقرراتو او لوايحو ستراتيژیک تگلاره

په کال ۲۰۱۵ کې د رواني روغتيا مقرری ته بيا کتنه وشوه او ارتقاء ورکړل شوه او همدارنگه اړونده طرز العمل ته انکشاف ورکړل شو . د افغانستان حکومت به مقرری ته انکشاف ورکړي ترڅو دهغو خلکو چې د رواني روغتيا خدمتونه د عامه يا خصوصي سکتور دلاری ترلاسه کوي ددوي حقونه او خونديتوب ساتنه به وکړي . د مقرری او لايحو لپاره کولای شو ساحی مشتمل کړو په :

- د غيری دولتی موسساتو وړاندې کونکو په واسطه د خدمتونو چمتو کولو لايحه
- هغه کارکونکو لپاره چې د رواني روغتيا د خدمتونو په وړاندې کولو کې بشکېل دي د تعليم او روزنې په هکله لايحه .
- د رواني روغتيا ددرملنې په اړه د معيارونو رامنځته کول او لايحه .
- ددرملو تامينول
- د نقصو ليکنی او درملو مدیریت
- د رواني ناروغيو لرونکو وگړو ، زندانيانو يا د پوليسو له طرفه توقيف شو افرادو حقوق او مدیریت .
- دهغو زندانيانو چې درواني ناروغيو ددرملولو ادعا کوي ددوي دفاع او د رواني ناروغيو درلودونکو افرادو مدیریت .
- په کم محدودونکو لارو د رواني ناروغيو درلودونکو خلکو د درملنې حق .

کلیدي کرنی :

- په رواني روغتیا په مقررې او طرز العمل باندې د رواني روغتیا د کارکونکو اونورو اړونده کارکونکو روزل .
- د رواني روغتیا حقوقي چوکاټ باندې د غیرې رواني روغتیايي کارکونکو او اړونده کارکونکو روزل .
- رواني روغتیا ډیپارټمنټ به رواني روغتیا د مقررې او طرز عمل تطبیق یقیني کړي .
- د کتنې د میکانیزمونو رامنځته کول .
- د بشر د حقوقو د مونیټورینگ سیستم تاسیس یا رامنځته کول .

⇒ ۴.۱۰ ستراتیژیک تگلاره: مستند کول او د ارقامو مدیریت (HMIS)

د رواني روغتیا په روغتون او د رواني طب په وارډونو کې مستند سازی ناکافی ده . اگر چې د (HMIS) د لاری یو مقدار ارقام راپور او ساتل شوی ، لاکن دلته داسی چپلونه وجود نلري چې د رواني روغتیا په اړه نور ارقام راپور او ریکارد کړي .

کلیدي کرنی :

- په رواني وارډونو کې د رواني روغتیا د مستند سازی په اړه بیا کتنه
- د واقعاتو د مستند کونې او راپور ورکونې لپاره د یولارینود انکشاف
- د رواني روغتیا د فعالیتونو لپاره د رواني روغتیا په ډیپارټمنټ کې د یومرکزی ډیټابیس تاسیس
- د ډیټابیس لپاره د معلوماتو د منبع مشخص کول .
- د رواني روغتیا لپاره د HMIS/EHIS راپور ورکونې پیاوړتیا .

➤ ۵ برخه : د ولایتي ستراتیژي څخه د کتنې او تطبیق پیاوړتیا

د خدمتونو وړاندې کولو نظارت او د کیفیت ښه والي ، په مشترک او اشتراکي ډول د بین السکتوري ستراتیژیک همکارۍ او پلان کونه (پولیس ، زندانونو ، تعلیم او تربیه ، خصوصي سکتور ، وغیره) ، د لوايوسره شکایتونه او نظارت .

⇒ ۵.۱ ستراتیژیک تگلاره: د خدمتونو دوراندې کولو نظارت (مونیټورنگ) او د کیفیت ښه

والی

ولایت د ملي روغتیا یی سیستم تطبیقی کچه ده . د رواني روغتیا مداخلات به د لومړنی رواني مرستوسره د هغو خلکو لپاره چې درواني ټکانونو اوبیرنیو حالاتو سره مخ شوی وي وقایوی (بین السکتوري) او ځواب ویونکي وي . اگر چې ډیری رواني روغتیا خدمتونه د BPHS او EPHS د قرارداد دلاری وړاندې کیری ، ولایتي عامي روغتیا ریاستونه به خپل نظارتی رول ته به تطابق ورکړي ، په شمول د بین السکتوري همکارۍ . د ولایت په عامي روغتیا ریاست کې د رواني روغتیا فوکل پاینت ، په هرولایت کې گمارل شوی ترڅو د رواني روغتیا خدمات تعقیب او نظارت (مونیټور) کړي .

کلیدي کرنی :

- په ولایتي او حوزوي روغتونونو کې د رواني روغتیا د یونټ پیاوړي کول کوم چې به په BPHS او EPHS کې د رواني روغتیا د خدمتونو څخه څارنه وکړي .
- د ولایتي روغتیا ریاست او غیرې دولتي موسساتو په کچه د رواني روغتیا د فوکل پاینتانو دوامداره ظرفیت جوړونه .
- د رواني روغتیا د ډیپارټمنټ له طرفه د عامي روغتیا د ریاستونو د رواني روغتیا د افسرانو (PHCs) منظم نظارت او برسي.

⇒ ۲ ستراتیژیک تگلاره: د ولایتی ستراتیژیک تطبیقي پلان کونه

په مرکزي او ولایتي کچو د پلان جوړونې پروسه به رامنځته شي . د رواني روغتیا ډیپارتمنت به دا ډاډ ترلاسه کړي چې د عامې روغتیا ریاستونو سره په خبرو کې د رواني روغتیا د ملي ستراتیژۍ مناسب تخنیکي او کلینکي مشوري شاملې دي او ورباندې پوه دي او یا د تمویل قوې منابع پکې شاملې دي .
د PPHD انفرادي ستراتیژیک پلانونه به په ملي کچه پیاوړي شي ترڅو د رواني روغتیا ډیپارتمنت او عامې روغتیا وزارت لپاره د رواني روغتیا ښه ستراتیژیک پلان رامنځته کړي (د رواني روغتیا غیږي مرکزي حکومتداري او رهبري).

کلیدي کړنې:

- د ولایاتو لپاره د رواني روغتیا د ملي ستراتیژیک پلان ته تطابق ورکول .
- په ولایتي روغتیایي پلان کې د رواني روغتیا ولایتي پلان مدغمول .
- د ولایت په کچه د رواني روغتیا د خدمتونو څخه د نظارت (مونیتورنگ) لپاره د ولایتي روغتیا ریاست ملاتړ/حمایت .
- د پلان د تطبیق او تعقیب لپاره به د رواني روغتیا امریت د ولایاتوڅخه د مونیتورنگ او سوپرویزین لیدني وکړي .

⇒ ۵.۳ ستراتیژیک تگلاره: بین السکتوري همکاري

په ټولو کچو کې همکارۍ ته اړتیا ده ترڅو په اغیزمنه توګه د رواني روغتیا ملي ستراتیژۍ وړاندې شي . د ښه یو موادو د وزارت سره همکارۍ باید شروع شي او د ښځو چارو وزارت یو بل ډپام ورکلیدي همکارۍ د لوړو تحصیلاتو وزارت سره همکارۍ به برعلاوه پرپوهنتون د محصلینو د رواني روغتیا په روزنه د مخکې له فراغت او وروسته د فراغت څخه په روزنه تمرکز وکړي . د ولایت په کچه همکاري د ملي ستراتیژي ګانو په تطبیق کې خورا مهم دي . د ولایت په کچه به د عامې روغتیا ریاستونه د چارو واګې په لاس کې واخلي ترڅو د ټولو سکتورونو سره یو داسې میکانیزم رامنځته کړي ترڅو هغه مداخلات چې د ملي ستراتیژي د تطبیق سره مرسته کوي پلان ، تطبیق او مونیتورکړي . ولایتي روغتیا ریاستونه به د خپلوچارو رېعوار راپورد رواني روغتیا ډیپارتمنت ته ورکول کيږي .

کلیدي کړنې :

- د رواني روغتیا د ولایتي تخنیکي همغږۍ کمیټي د ToR ارتقاء
- د رواني روغتیا ډیپارتمنت ته د ولایتي روغتیا ریاستونو له طرفه د رېعوار راپورونو د رالیږلو یقیني کول .
- د MHTCC د کفایت ښه والی ، فیډبک او د ارقامو څخه استفاده .

⇒ ۵.۴ ستراتیژیک تگلاره: د مقرراتو شکایت (عامه او خصوصي سکتور)

لکه څرنګه چې د رواني روغتیا لپاره د مقرراتو چارچوکات ته انګشاف ورکړل شوی ، عامې روغتیا ریاستونه به د اړونده کارکونکو ته مسولیت ورکوني مسولیت ولري ترڅو په عامه او خصوصي سکتور کې فعال خدمات د مقرراتو مطابق یقیني کړي . نظارتی رول به د یو جوړونکي چلند په څیروي ترڅو مثبت او ګټوري لاس ته راوړني یقیني کړي .

کلیدي کړني :

- د عامه او خصوصي روغتیايي کارکوونکو لپاره د رواني روغتیا د مقرری مطابق ولایتی رواني روغتیا چارچوکات ته انکشاف ورکول .
- ولایتی روغتیايی ریاستونه او د رواني روغتیا افسران (PHCs) به په ولایت کې د رواني روغتیا چارچوکات یقیني کړي .

⇒ ۵.۵ ستراتیژیک تگلاره : د رواني درملو برابرول

کلیدي کړني :

- د اساسي رواني درملو لست ته بیا کتنه
- د BPHS او EPHS اساسي رواني درملو لست د بیا کتل شوي لست مطابق برابرول .
- لومړنیو روغتیايی مرکزونو ته د اساسی رواني درملو د سپلای په مشکلاتو دارزوني یوورکشاپ په لاره اچول .
- د رواني اساسي درملو د منظم سپلای لپاره د اسانه میکانیزم تاسیس/ انکشاف یا رامنځته کول .

⇒ ۵.۶ ستراتیژیک تگلاره: د ولایتی رواني روغتیا د خدماتو د همغږی پیاوړتیا

کلیدي کړني :

- درواني روغتیا لپاره دولایتي PHCC د همغږی د مجالسو تشویق/ تحریکول .
- د BPHS مطابق د رواني روغتیا لپاره د لومړنیو روغتیايی پاملرنو افسر لپاره د TOR بیا کتنه .
- د ولایت په کچه د رواني روغتیا د نظارت او برسی بڼه کول .
- د رواني روغتیا د کلني همغږی د غونډو په لار اچول .

➤ ۶ برخه : د وقایوی مداخلاتو او خدماتو د وړاندي کوني د منابعو او زیربناو د جوړونی تگلاره

(د بشري قواو پلانول ، داخل خدمت او مخکي له خدمت روزنه او لارښونه ، تخصصي روزنه ، د بین السکتوري کارکونکو روزنه ، د خدماتو او مداخلوي کارکونکو سوپرویزن ، د زیربناو پراختیا او انکشاف)

⇒ ۶.۱ ستراتیژیک تگلاره: د بشري قواو پلان کونه

د رواني روغتیا خدمتونه په BPHS کې ترمخه شامل شوي دي . په هر حال BPHS یو محدود تعداد مداخلوي خدمات کوم چې اکثر د ثابتو روغتیايی مرکزونو دلاری وړاندي کیری تشکیلوی . لکه څرنګه چې د رواني روغتیا پراختیا پیدا کوي او د ټولني توقعات ورسره هم زیاتیری ، نو د رواني روغتیا سیستم د ملاحظي وړ فشار متحمل کیری ترڅو ماهر کارکوني چمتو کړي . د رواني روغتیا ملي ستراتیژي لپاره یو ترټولو لوړ لومړیتوب دادي چې متوسط محاله پلان ته انکشاف ورکړي ترڅو د کافی ماهر وروانې روغتیا کارکونکو موجودیت د خدمتونو د وړاندي کولو په ټولو کچو کې یقیني شي . دغه کارکونکي مشتمل دي پر ټولنیز کارکونکو ، رواني ټولنیز مشاورین ، درواني طب نرسان او رواني طب متخصصین جمع د رواني روغتیا مدیران . په کابل کې د رواني روغتیا د روغتون به د ملي رواني روغتیا د روزنیز انستیتوت سره ونښلول شي .

کلیدي کرنی :

- د رواني روغتیا د بشري قواو د اړتیاو بیا ارزونه
- د روزنیز پلان د تطبیق لپاره د چارچوکات رامنځته کول .

⇒ ۶.۲ ستراتیژیک تگلاره : مخکې له خدمته او داخل خدمت روزنیز پروگرام ، لارښوونه او حمایت

د رواني روغتیا ډیپارټمنټ به د بین السکتوري لارو د وزارتونو ، د معارف د ډیپارټمنټونو ، د پولیس او اصلاح کونکو خدمتونو سره کارو کړي چې وروسته به بیا کار یې په ځانگړی ډول سره کښیښی او جلسه به وکړي ترڅو په دوامداره ډول د لازم او د اړتیا وړ روزل شوی رواني روغتیا کارکونکي موجود دي ترڅو په ټولو کچو کې خدمات برابر کړي . د طب پوهنځی ، د نرسنگ په مکتبونو ، د روانشناسی په فاکولټو په کوریکولوم کې درواني روغتیا ادغام به د دوي د کوریکولوم د بیا کتنی د لاری یقیني شي . دغه چاري به د عامي روغتیا د بشري قواو د ریاست د لاری په ملي بشري قواو د ستراتیژي او کاري پلان د لاس لاندې ونيول شي .

کلیدي کرنی :

- د رواني روغتیا د ډیپارټمنټ ، د عامي روغتیا د وزارت د بشري قواو ډیپارټمنټ ، وزارتونو ، د تعلیم او تربیې ډیپارټمنټ ، پولیس او اصلاحی خدمتونو په واسطه د بین لسکتوري تشکیلاتو رامنځته کول (دغه گروپ به دا یقیني کوي چې د اړتیا وړ رواني روغتیا کارکونکي به د ټولو روغتیايي خدمتونه په کچه چمتو دي) .
- د ملي بشري قواو په ستراتیژي او کاري پلان کې د پورته فعالیتونو ادغام .
- د طب پوهنځی ، د نرسنگ په مکتبونو او روانشناسی/ تعلیمی ټولنیز کارکونکو په کوریکولوم کې د رواني روغتیا د برخي ادغام او ارتقاء .
- د روغتیايي مارکیټ سره سم د روانشناسی او کلینکي روانشناسي د کوریکولوم عیارول .

⇒ ۶.۳ . ستراتیژیک تگلاره : تخصصی روزنه

تخصصي ټرانینګ : د رواني روغتیا ډیپارټمنټ به د عالی تحصیلاتو د وزارت سره په گډه کار وکړي ترڅو د ټرانینګ ، تعلیم او انکشاف اړتیاو په گوته کړي . دا مشتمل دي په رواني طب کې تخصص پروگرام او وروسته د فراغت څخه د کلینکي روانشناسی روزنیز پروگرام ، رواني طب د نرسنگ پروگرام ، رواني ټولنیزه مشاوره او رواني اجتماعي کار . د رواني روغتیا ډیپارټمنټ به د لوړو زدکړو وزارت سره په گډه پدې کارو کړي چې په داخل د افغانستان او بیرون د هیواده کوم چې د دغه خدمتونو په برابرولو کې چې ارزښتمند دي سرمایه گزارې وکړي .

کلیدي کرنی :

- درواني روغتیا په ساحه کې به د ټرانینګ ، تعلیم او انکشاف د اړتیاو په گوته کولو لپاره به یوه ارزونه ترسره شي (ارزونه به د رواني روغتیا د ډیپارټمنټ او لوړو زدکړو د وزارت سره په مشترک ډول ترسره شي) .
- د کلینکي روانشناس/ روانشناسي ، رواني ټولنیز کارکونکي ، رواني نرس ، د رواني طب متخصص او رواني روغتیا مدیرانو ته به ټرانینګ کوریکولوم ته ارتقاء او پراختیا ورکړل شي .

- د رواني طب ، سوشل ورک ، کلینکي روانشناسي/ ارواپوهنه او رواني طب نرس لپاره به د وروسته فراغت څخه طبي پروگرامونه رامنځته شي .

⇒ ۶.۴ ستراتيژیک تگلاره: د رواني روغتیا د کارکونکو سوپروویژن (MOPH او ملاتري سکتورونه)

د رواني روغتیا خدمتونو وړاندي کولو د غوښتنو ته په پام سره ، دومداره ملاتړ ، څارنه ، او تعلیم اړین دي . د رواني روغتیا امریت به دا یقیني کوي چې دوي به د ټولو کارکونکو ته لازم حمایت دواړو عامه او خصوصي سکتورونه به د رواني روغتیا خدمتونه برابروي .

کلیدي کړنې:

- د سوپروویژن د ابزارو بیا کتنه او پراختیا .
- د عامه او خصوصي سکتورونو د رواني خدمتونو وړاندي کونکو منظم سوپروویژن .

⇒ ۶.۵ ستراتيژیک تگلاره: د زیربناو انکشاف

د زیربناو انکشاف/پراختیا : ددې لپاره چې په افغانستان کې یو بشپړ د رواني روغتیا پروگرام جوړ کړو ، نو زیربنا باید جوړه کړو ترڅو د روغتیا په ټولو کچو کې تداوي او پاملرنه حمایت کړي . د ظرفیت او مالی سرچینو د محدودیت په پام کې نیولو سره ، بشپړ زیربنا لازيات تجزی/ تحلیل او مرحلوته اړتیا لري .

کلیدي کړنې :

- د رواني روغتیا د خدمتونو د زیربناو د بڼه والي لپاره د پلانونو انکشاف .
- د رواني روغتیا د زیربناو لپاره د اړتیاو تجزیه او تحلیل .

⇒ ۶.۶ ستراتيژیک تگلاره : د غضنفر د روغتیایي انستیتوت د روغتیایي ټولنيزي مشاوري د ډیپارتمنت حمایت

ددې لپاره چې په GIHS کې د روغتیایي ټولنيزي مشاوري ډیپارتمنت جوړ او تسهیل شي نو دعامي روغتیا د رواني روغتیا امریت به د کوریکولوم په بیا کتنه او روزنيزو موادو په انکشاف او د شاگردانو ته په عملي جلساتو کې حمایت برابر کړي .

کلیدي کړنې :

- د HSC کوریکولوم تازه کول .
- د HSC روزنيزو موادو په انکشاف کې د GIHS حمایت او مرسته
- په روغتیایي مرکزونو کې د شاگردانو د عملي کار ډیزاین او حمایت .
- د HSC د شاگردانو لپاره عملي جلساتو حمایت .

۷ برخه : بیرنيو رواني روغتیا مداخلات

طبعي افات ، سیلابونه ، زلزلې ، د ځمکې بنویدنه وغیره او د انسانانو له طرف بیرني حالات لکه خانمرگی بریدونه ، د بمې چاودني ، ډلیري حملي ، هوايي بمباري و غیره . اکثر په هیواد کې واقع کیږي . د بیرني رواني روغتیا د مداخلاتو کوم پروگرام په هیواد کې شتون نه لري .

⇒ ۷.۱ ستراتيژیک تگلاره: د لومړنیو رواني مرستو (PFA) پیاوړتیا او حمایت

لومړنی رواني مرستي (PFA) دافاتو پروراندې یو باارزښته او جواب ویونکي مداخلات دي د رضاکارانو او ټولني څخه نیولی تر مسلکي مداخلاتو پوری موجود دي . لومړنی رواني مرستی د سیلابونو د قربانیانو او

تروریستی حملو لپاره د ټولني په کچه تري گټه پورته کېدای شي . د (PFA) پراختیا یی فعالیتونه د ټول هیواد په کچه یوه اړتیا ده .

کلیدي کړني :

- په لومړنیو رواني مرستو باندي د رضاکارانو د روزنی پلان کول .
- د افغان سري میاشتی په روزنیزو پروگرامونو کې د PFA شاملول .
- په لومړنیو رواني مرستو کې د بنځینه رضاکارانو روزنه
- د ټولني په کچه پروگرامونو کې د لومړنیو رواني مرستو ادغام
- په لومړنیو رواني مرستو کې د ټولني بنکیلول

⇒ ۷.۲ ستراتیژیک تگلاره : بیرنی مشاوره

په بیرنیو پېښو کې بیرنی مشاوره د لومړنی مرحلی اودرد کمونکي په حیث یو مهمه مداخله ده په ځانگړي ډول د رواني ناروغیو لرونکو خلکو چې د مصیبتونوله کبله اغیزمن شوی وی . مداخلات به د متوسط روغتیایی کارکونکو په پیاوړتیا ورتول وی .

کلیدي کړني :

- BPHS د لاری په رواني روغتیا کې د بیرنی مشاوري پراختیا
- د بیرنی مشاوري لپاره د رجعت ورکوني پتوي جوړول .
- په بیرنی مشاوره کې ددرد کمونکو موسساتو بنکیلول .

⇒ ۷.۳ د بیرنیو رواني روغتیا لپاره د بشري قواو پلانول

د طبیعی افاتو د پراختیا په نظر کې نیولو سره لکه سیلابونه ، زلزلې ، د ځمکي خوید نه وغیره او د انسانانو په وسیله بیرنی حالات لکه بمي چاودنی ، ډلیزبریدونه ، هوایی بمباری اونور . په هیواد کې د یو بیرنی رواني روغتیا یی مداخلاتو تنظیم ته بیرنی اړتیا ده . همدارنگه په بیرني رواني روغتیا کې د منابعو انکشاف ته اړتیا ده .

کلیدي کړني :

- د بیرنیو حالاتو لپاره د بشري قواو د اړتیاو ارزونه .
- په بیرنیو ټولگو کې د رواني مداخلاتو شاملول .
- د بشري قواو د انکشاف پلانول .
- په انتخاب شوو ولایاتو کې د اساسي کارکونکو روزنه .
- د رواني روغتیا په ټرانینگونو کې د رواني روغتیا بیرنی حالت شاملول .

د تطبیق چارچوکات

ددي لپاره چې د ستراتیژي بشپړتطبیق او تل پاتی نتیجه یقیني شي ، د رواني روغتیا خدماتو د پراختیا اوپه مختلفو کچو د اړتیا ورخدمتونو د چمتو کولو لپاره به په پیاوړي بنیاد تمرکز وشي .

رهنمایي کونکي اصول :

- دابه یقیني شي چې رواني اختلال لرونکي خلک او یا ددوي کورنی د خدماتو په انکشاف ، مونیتورنگ او ارزونه کې فعال رول ولري .

- د رواني اختلالاتو لرونکي اشخاصو د حقوقو پيژندنه ، احترام او ارتقاء ، په شمول د تصميم نيولو حق او د روغتيايي مداخلاتو لپاره د رضایت ورکول.
- د ډول ډول پوهاوی جوړولو ته احترام
- د جنډر پوری اړونده مسله باید په حساب کې ولرو ترڅو غیري تبعیضی کړني یقیني شي او د بنځو او انجونو پیاوړتیا ته ځانگړی توجه وشي .
- د مدني ټولنو، حکومت ، تعلیم ، خصوصي سکتور او مذهبي ادارو او سازمانونو ترمنځ لا اغیزمنتوب ته ارتقاء ورکړل شي ترڅو رواني اختلالاتو لرونکي افرادو اغیزمن شاملیدلو ته ارتقاء ورکړل شي .
- جغرافیوی لاسرسی ، د عامې روغتیا ټولو نهادونو او سهولتونو او روښانه معلوماتو ته لاسرسی ته ارتقاء او پراختیا ورکول .

بنیادي کولو تگلاره :

د یوملي لومړیتوب د لرلو په صفت پیژندل شوی ، رواني روغتیا په BPHS کې د نورو رواني روغتیا د مداخلاتو سره مدغم شوي ، په شمول د ټولني او ځانگړو گروپو پر بنیاد خدمات ، ددي اړتیا به وی چې د رجعت ورکونی په سیستم کې مدغم شي ترڅو بی له کوم ځنډ او خنډ څخه مسلسلو رواني روغتيايي پاملرنو څخه گټی اخیستونکو ته اجازه ورکړي .

بنیادي کولو چارچوکات

د رواني روغتیا ملي ستراتیژي د اغیزمن او تل پاتی تطبیق لپاره یو چارچوکات هغه چې بند په بند یو سیستم وي رول او مسولیتونه او مشترکي همکارۍ ته اړتیا لري . رواني او رواني ټولنیز خدمتونه ددي لپاره چې په اغیزمنه توگه بنیادي شي ، دوي باید په بشپړ او دوامداره ډول په BPHS کې مدغم شي کوم چې د افغان روغتيايي پاملرنو اساس تشکیلوي .

لومړنیو روغتيايي پاملرنو کچه (BPHS)

BPHS د ټولني په کچه اساسی روغتيايي خدمتونه چمتوکوي. د روغتيايي کارکونکو د شبکې د لاری ، د وقایې او ارتقاء د کمپاینونو او د یو کم شمیر اساسی روغتيايي مداخلاتو دلاری کوم چې ترسره شوي او دا د هغه خلکو لپاره چې رواني اختلالات لري او د خدماتو په لټه کې وي اکثر لومړني دخولی دروازه ده.

د ولسوالی په کچه/ ټانوي روغتيايي پاملرنو په کچه

د ولسوالی روغتون هغه ځای دي چې پکې داخل بستر او او پی دی رواني روغتيايي خدمتونه باید موجود اوسي. د ولسوالی روغتون د رواني روغتیا د خدمتونو لپاره د کار یوه مانعه ده . د ولسوالی کچه په حکومتی اداره یا د عامې روغتیا په وزارت کې هیڅ بڼه تعریف شوی نده . د ولسوالی روغتيايي افسر رول د بیا کتنی لاندې دي. ددي ددغه رول یا کردار څخه د رواني روغتیا په بین لښکوري همکارۍ په حمایت کې تری گټه واخستل شي او باید د هری موضوع یا هر هغه رسمي شکایت چې د ولسوالی په کچه ددي د جغرافیوی پوشش لاندې دمسولیت په ساحه کې رامنځته کیږی تحقیق کونکي او ممکنه منځگړی په توگه تری گټه واخستل شي . د ولسوالی روغتيايي افسر باید په کافی اندازه ظرفیت او د وظایفو لایحه ولري ترڅو پیشنهاد شوی وظایف ترسره کړي . دا پدي کچه د زندانونو ، خصوصي سکتور، او د بیړنی ځواب ویونکي خدمتونو سره کولای شي خپل فعالیتونه تسهیل کړي . ټول هغه فعالیتونه چې د مونیتورنگ یا د رواني روغتیا بین لښکوري ابتکارات چې د ولسوالی د روغتيايي افسر په وسیله سرته رسیږی باید ټول د ولایت د عامې روغتیا د ریاست او د رواني روغتیا د دبیارتمنت د نظارتی کنترول لاندې به ترسره شي .

ثالثي پاملرنه – ولايتي او حوزوي روغتونونه

رواني اورواني ټولنيزي مشاوري خدمتونه بايد په ولايتي او حوزوي روغتونونو کې لکه څرنگه چې په EPHS کې تعريف شوی دي برابر او چمتو شي ، او رواني روغتيا د يو لومړيتوب د ساحې په حيث په بيا کتل شوی EPHS کې تشریح شوي . پدې کچه د رواني روغتيا د خدماتو کارکونکو ته ممکن د بياکتني اړتيا وي ترڅو تل پاتې والی يقيني شي . درواني روغتيا ملي ستراتيژي وخت پروخت د بشري قواو په زياتوالي ، د مديريت د کيفيت په ښه والي ، مونيټورنگ او د EPHS د تطبيق کونکو د ظرفيت په جوړونې باندې تمرکز کوي ترڅو د رواني روغتيا بهتر خدمات وړاندي کړي . د ولايتي روغتيا رياستونو په کچه د رواني روغتيا د فوکل پلټناتو پياوړتيا کوم چې به د مونيټورنگ او سوپرويزن سيستم پياوړي کړي . ولايتي روغتيا رياستونه به د رواني روغتيا د ډيپارټمنټ په حمايت سره ددوي د ستراتيژیک پلان په انکشاف کې مرسته وکړي ترڅو د ولايت په کچه اغيزمن رواني او رواني ټولنيز خدمتونه چمتو شي .

په ملي کچه

د وفاقوي طب عمومي رياست به د ستراتيژي څخه سوپرويزن کوي او د رواني روغتيا ډيپارټمنټ به د ټولو شريکانو سره په نژدې همغږۍ د تطبيق مسوليت ولري . د رواني روغتيا د تخنيکي همغږۍ کميټي د لارې به دا ډاډ ترلاسه شي چې د رواني روغتيا ډيپارټمنټ به د څيړنو د موندنو ، نظارت راپورونو ، مناظرو د حکومت په کچه د پاليسي بدلونو او د کلينيکي پاملرنې او درملنې پرمختگونو دلاری منعکس او نتيجه گيري کېږي . د رواني روغتيا امريت به دا ډاډ ترلاسه کړي چې د ستراتيژیک تطبيق پورې اړونده ملومات خپاره شوي ، ددې هدف لپاره د هرې لارې چارې په کارولو سره د رواني روغتيا ډيپارټمنټ ممکن وخت په وخت د ځانگړو دندو لپاره ځانگړي کاري ډلې رامنځته کړي يا د عامې روغتيا وزارت د نورو ډيپارټمنټونو يا سازمانونو ته د اړتيا په صورت کې بلنه ورکړي .

همکاري او همغږي

د همغږۍ ميکانيزم :

همغږي د هرې برنامې په ځانگړي توگه د رواني روغتيا د ملي ستراتيژي پلي کولو کې حياتي رول لوبوي . همغږي به د نورو سکتورونو څخه د سرچينو په کار اچولو کې مرسته وکړي او دوي به وهڅوي چې د رواني روغتيا خدماتو ښه کولو لپاره مناسب اقدامات وکړي . د همغږۍ لاندې ميکانيزمونه د دې ستراتيژي لخوا په بيلابيلو کچو او د مختلفو اهدافو لپاره وړانديز شوي:

- د شريکوالو (Stakeholder) غونډه (ملي د همغږۍ ميکانيزم)
- د رواني روغتيا تخنيکي همغږۍ کميټه (بين السکتوري همکاري)
- د فرعي کاري گروپونو ناستې (مداخلات او کاري جلسات)
- په سيمه بيزه او ولايتي کچه د رواني روغتيا د ملي ستراتيژي د پلي کېدو په اړه ولايتي او سيمه ايز سکتوري غونډې.
- کلني ارزونه او د مونيټورنگ ورکشاپونه .

د رواني روغتيا د همغږۍ تخنيکي کميټه :

د رواني روغتيا د همغږۍ تخنيکي کميټه د رواني روغتيا د خدماتو وړاندي کولو کې دخپل د مختلفو شريکانو ترمنځ د همغږۍ او همکاري ډاډ ورکولو لپاره رامینځته شوي.

د کميټې په اهدافو کې دا يقيني کول شامل دي چې د ښيگڼو او سرچينو ضايع کېدو دوگانگي وجود نلري او ډاډ ترلاسه کوي چې ټول شريکوال يې په ټاکل شويو پاليسيو کې موافقه شوي اهدافو لپاره کار کوي . دا کميټه به د معلوماتو تبادلې له لارې د رواني روغتيا ملي ستراتيژي په پلي کولو کې ملاتړ وکړي ، د رواني روغتيا سالم

پلانونو او فعالیتونو نظارت چمتو کړي ، او د اهدافو پر وړاندې پرمختګ وڅاري. دا به د فعالیتونو په اړه راپور ورکړي او عامې روغتیا وزارت ته به وړاندیزونه وکړي.

د رواني روغتیا د همغږۍ تخنیکي کمیټه به په مرکزي د عامې روغتیا وزارت د رواني روغتیا د ډیپارټمنټ په واسطه او په ولایاتو کې د ولایتي افسیس (PHCs) په واسطه پرمخ وړل کېږي .

بین السکتوري او بین الوزارتي اړیکي

بین الوزارتي اړیکي

د رواني روغتیا ډیپارټمنټ به د GCMU ، HMIS ، د عامې روغتیا وزارت ولایتي نمایندې ، غضنفر روغتیايي انستیتوت ، خدماتو وړاندې کونکې غیري دولتي موسسې او بین المللي موسسو سره منظمې ناستې ولري . د عامې روغتیا وزارت مختلفو ډیپارټمنټونو ، BPHS او EPHS تطبیق کونکو او نورو شریکانو سره د اخیارونو او اساس نامود توزیع د لاری منظمه مکالمه به رامنځته شي . د رواني روغتیا ډیپارټمنټ به د عامې روغتیا وزارت د ډیپارټمنټونو غونډو کې هم برخه واخلي او کله چې سفر کوي د ولایتي ریاستونو سره به وگوري .

د رواني روغتیا او رواني خدماتو په اړه د وزارت د لوړ پوړو چارواکو ته منظم معلومات ورکړل شي، کوم چې کولی شي د BPHS او EPHS تطبیق کونکو لپاره د رواني روغتیا د مدغمولو د کتو او اهمیت باندې ښه پوهاوی رامنځته کړي او ډاډ ترلاسه کړي چې کافي تمویل شتون لري. درواني روغتیا ډیپارټمنټ به د عامې روغتیا وزارت لپاره د مکالمې/اگاهی فعالیتونو په اړه خپل پروگرامونه چمتو کړي لکه د رسنیو پروگرامونه ، اخبار، رېډیو او کلي راپورونه.

د عامې روغتیا په وزارت کې ټول شموله برخه اخیستنه

د رواني روغتیا او نشه یی موادو څخه د ناوړه استفادې ډیپارټمنټ :

د رواني روغتیا ډیپارټمنټ به د رواني اختلالاتو لرونکو خلکو لپاره د رواني روغتیا او رواني ټولنیزو خدماتو په پراختیا او راتلونکې وړاندې کولو کې ملاتړ وکړي . د عامې روغتیا ریاست په کچه به اړیکې او همکاري همغږی شي ترڅو د خدماتو د وړاندې کولو او سرچینو څخه په اغیزمنه توګه ګټه پورته شي .

GCMU:

GCMU د رواني روغتیا او رواني ټولنیزو خدماتو د ادغام ، معلوماتو او د ادخوايي/Advocacy د مالي او مدیریټي ادغام ته پراختیا ورکړی او پلانونه به یی چمتو کړي . د GMCU سره نږدې همغږي د رواني روغتیا او رواني ټولنیزو با کیفیتو خدماتو دمونیټورنگ اوسپروویژن لپاره اړین دي ، د اړتیاو ارزونه او د خدماتو پوښښ.

د مونیټورنگ او ارزونې ډیپارټمنټ

د نظارت او ارزونې ډیپارټمنټ د عامې روغتیا وزارت د مقرراتو سره سم د نظارت او ارزونې سیستمونو او ورځنۍ پراختیا کې مرسته کوي. درواني روغتیا ډیپارټمنټ باید له دې ډیپارټمنټ سره منظمه همغږي او د معلوماتو تبادلې وساتي ، او ډاډ ترلاسه کړي چې رواني روغتیا او رواني ټولنیز خدمات په کافي ډول منعکس شوي دي.

د بشري قواو ډیپارټمنټ

د بشري سرچینو ډیپارټمنټ د عامې روغتیا وزارت د رواني روغتیا او رواني ټولنیزو مسلکونو پیژندنه یقیني کوي او د عامې روغتیا په وزارت په تشکیل او په BPHS او EPHS کې د رواني روغتیا او رواني ټولنیزو مسلکونو د شمولیت څخه څارنه کوي . د رواني روغتیا په متخصصینو کې د روزنې او دوامداره مسلکي زده کړې څارلو لپاره نږدې همغږي هم اړینه ده.

پالیسی او پلان ډیپارتمنت :

د پالیسی او پلان جوړونې ریاست د ستراتیژۍ پراختیا ملاتړ کوي ، او دا تضمینوي چې د رواني روغتیا ملي ستراتیژي د عامې روغتیا وزارت ملي پالیسی ، ستراتیژیو او غوښتنو سره مطابقت لري. د پالیسی او پلان جوړونې ریاست ډاډ ورکوي چې رواني روغتیا او رواني ټولنیز خدمتونه د عامې روغتیا وزارت د پالیسی او ستراتیژۍ په انکشاف کې د لومړیتوب ځای یی خوندي پاتی دي.

د ټولني پراساس د روغتیایي پاملرنو ډیپارتمنت

د ټولني پراساس د روغتیایي پاملرنې ډیپارتمنت د ټولني روغتیایي کارمندانو ته مسؤلیت لري چې په پایله کې یې لومړني روغتیایي خدمات وړاندې کوي او د ټولني سره کار کوي ترڅو خلک د ژوند صحی طرز ته تشویق او وهڅوي.

دا ډیپارتمنت به د رواني اختلالاتو د مخنیوي په اړه د پوهاوي او کمپاینونو همغږي کولو لپاره کلیدي رول ولري په همدې ډول د رواني اختلالاتو لرونکو میرمنو او کوچنیانو ته د لاسرسی خدمات به ښه کوي .

د غضنفر د روغتیایي علومو انستیتوت (GIHS)

د غضنفر د روغتیایي علومو انستیتوت به د سوشل ورک مسلک د کوریکولوم د انکشاف او د کفایت ښه والی د تضمین لپاره مسؤلیت ولري . حوزوی روغتیایي علومو انستیتوت به د سوشل ورک د حوزوی مسلکي ترانینګونو لپاره مسؤلیت ولري . همدارنګه په روغتیایي علومو انستیتوت کې د HSC ډیپارتمنت به د ستراتیژي په تطبیق کې مهم رول ولري نو ددې لپاره باید د رواني روغتیا د ډیپارتمنت سره نژدې همغږي ولري.

د عامې روغتیا وزارت نورو ډیپارتمنتونه

د HMIS ، د مورماشوم او تنګېو ځوانانو ډیپارتمنت (RHMNCAHD) او جنډر ډیپارتمنت .

نور مشارکت

اروپایی اتحادیه (EU)

اروپایی اتحادیه دي ته متعهد ده چې د عامې روغتیا وزارت تخنیکي مرسته وکړي ، د اروپایی اتحادیه د رواني روغتیا ملي سروی په شمول کوم چې په کال ۲۰۱۷ کې ترسره شوه د رواني روغتیا د پروژو حمایت کړي، او همدارنګه د رواني ټولنیزو مشاورینو روزنه . اروپایی اتحادیه همدارنګه BPHS او EPHS (صحت مندي) د تطبیق تمویل کونکي ده . د اروپایی اتحادیه به په هیواد کې د رواني روغتیایي سکتور ته ځانګړی او هدفمنده مرسته وکړي . دا به د رواني روغتیا ستراتیژي د پراختیا ملاتړ وکړي چې هدف یې د عملیاتي ستراتیژیو پیاوړتیا ده ترڅو په BPHS او EPHS کې د رواني روغتیا خدماتو پلي کول اسانه کړي. د اتحادیه اروپا تخنیکي مرسته به د رواني روغتیا د ډیپارتمنت کارکونکو د ظرفیت په لوړولو/انکشاف او ملي همکارانو سره نږدې همکاري وکړي.

د روغتیا نړیوال سازمان (WHO)

د روغتیا نړیوال سازمان په افغانستان کې تخنیکي مرسته چمتو کوي ترڅو د ۲۰۱۴-۲۰۲۱ د رواني روغتیا نړیوال عملیاتي پلان تطبیق شي . د روغتیا نړیوال سازمان د رواني روغتیا د ډیپارتمنت سره په همغږۍ د اګاهۍ د لوړولو په کمپاینونو کې تخنیکي مرسته ، مالی وجوه او حمایت به چمتو کړي .

د جرمني سفارت

د جرمني سفارت د اروپایی هیوادونو څخه د بیرته راستنیدونکو په ملاتړ کې ښکیل دي او همدارنګه د کلچر پروژي چې د رواني روغتیا د ارتقاء او وقایي سره سرو کار لري تمویل کوي .

د کورنی او وګړو لپاره د ملل متحد فنډ (UNFPA)

UNFPA د امن کورونو او روغتيايي سيستم لپاره د رواني ټولنيز مشاورينو چي د جنډر پراساس تاو تريخوالي سره سرکارلري د روزني حمايت او ملاتړ برابروي.

USAID/ نړيوال بانک

USAID او نړيوال بانک د اروپايي اتحاديي سره يوځای د BPHS او EPHS تطبيق لپاره د صحت پروژي د لاري مالي منابع برابروي ، دوي د کابل په رواني روغتون کي د رواني روغتيا د خدماتو د کيفيت د ښه والي لپاره هم مالي ملاتړ کوي.

تطبيق

عملياتي پلانونه

د رواني روغتيا ملي ستراتيژي ۲۰۱۹-۲۰۲۳ به د يو ستراتيژيک عملياتي پلان مطابق تطبيق شي ، کوم چي به د موجوده منابعو او لومړيتوبونو په نظرکي نيولو سره د ځانگړو کړنو، هدفونو او مسول اجراء کونکوسره ترتيب شوی وي . دا عملياتي پلان به په کلني کاري پلان باندې تقسيم شي ، کوم چي به لومړنيو روغتيايي پاملرنو او د رواني روغتيا تخنيکي همغږي کميتي ته د کلني راپور د لاري راپورکيري . د دغه پلان قيمت گزاري لپاره محاسبه وشي او د تمويل منابع به په گوته شي . د رواني روغتيا ډيپارتمنت به ولايتي پلانونه په خپل رواني روغتيا په ملي پلان کي توحيد کړي . د رواني روغتيا ډيپارتمنت به د ولاياتو روغتيايي رياستونه د رواني روغتيا د لومړيتوبونو تطبيق لپاره حمايت کړي .

په همدې ډول د مونيتورنگ چارچوکاټ ته به انکشاف ورکړل شي ، ترڅو د ستراتيژي پرمختگ اندازه کړي . مونيتورنگ به همدارنگه همکارانو ته ددي اجازه ورکړي ترڅو ددوي اجراءات نظر ددوي کړنو ته ددوي دښکيلتيا له امله احترام وکړي او تعقيب يي کړي ، او دا به د کړنو د تغير لپاره يو اساس وي ترڅو ددوي اغيزمنتيا لازياته ښه شي .

مونيتورنگ او ارزونه

د ستراتيژيک اهدافو، نتايجو، او برآمد د پرمختگ د تعقيب لپاره ، د عامي روغتيا وزارت د مونيتورنگ او ارزوني پاليسي د نظارتي مسوليت د عامه روغتيايي ابتکاراتو لپاره د څارني په اهميت تاکيد کوي ، همدارنگه تمرکز به د مونيتورنگ او ارزوني په پايله وي ، کوم چي په دواړو د تطبيق په تعقيب او په لاس ته راوړنو تاکيد کوي . د رواني روغتيا د ملي ستراتيژي د مونيتورنگ او ارزوني چارچوکاټ به د شواهدو پر بنا نوبتونو په يوه مجموعه باندې اتکاء ولري . د مونيتورنگ اهداف به :

- مونيتور او ارزول شوی روغتيايي خدمات ، او ددوي اغيزي په هغه چا چي رواني اختلالات ولري .
- د لومړيتوب لرونکو انديکاتورونو په اړه د موجوده بهترين معلوماتو برابرول .
- د روغتيايي سيستم اجراءاتو باندې د اړونده ، با کيفيته ارقامو او معلوماتو وړاندې کول .
- د عامي روغتيا په وزارت کي د مونيتورنگ او ارزيايي پلانونو او سيستم ډيزاين او استعمال همغږي کول (د سيستم ادغام) .
- د رواني روغتيا ډيپارتمنت به د تطبيق يو چارچوکاټ راجورکړي ، رول او مسوليتونه، ټاکلي وخت او لازم مالي وجوه به تعريف کړي. همدارنگه مونيتورنگ او ارزونه . کلني کاري پلان به تطبيق رهنمايي کړي په کوم ځای کي چي واضح متوقع نتايج تعريف شوي او قابل د اندازه گيري انديکاتورونه به تعقيب شي . د رواني روغتيا ډيپارتمنت لاندې مجموعه د انديکاتورونو سفارش کوي ، کوم چي به د همکارانو او د مونيتورنگ او ارزوني ډيپارتمنت په ملاتړ مونيتورشي څوک چي بايد په دوري ډول د راپورونو د تجزي او د رواني روغتيا د ډيپارتمنت د منځني ارزيايي دلاري د کړنو اغيزمنتوب ارزيايي شي :

1- روغتيايي مرکزونو ته د رواني روغتيا خدماتو لپاره د خلکو د لاس رسې شمير

- 2- عامو رواني اختلالاتو لرونکو ناروغانو فیصدي .
- 3- د رواني روغتیا د مراجعینو د رجعت ورکونې فیصدي (referred out)
- 4- د رواني روغتیا د مراجعینو د رجعت اخیستې فیصدي (referred in.)
- 5- په رواني روغتیا کې د BPHS د روزل شوو روغتیایي کارکونکونسبت روغتیایي مرکزونو ته (یا په ولایت)
- 6- په رواني روغتیا کې د EPHS روغتیایي مرکزونو کې د روزل شوو روغتیایي کارکونکونسبت (یا په ولایت)
- 7- د هغه روغتیایي مرکزونو تعداد چې د نشه یی توکو لپاره د detoxifications په شمول خدمات وړاندي کوي
- 8- د هغه روغتیایي مرکزونو تعداد کوم چې د رواني روغتیا په اړه داگاهۍ لوروالي جلسات برابروي .
- 9- په روغتیایي مرکزونو کې د رواني ټولنيزي مشاورۍ موجودیت .
- 10- د رواني روغتیا د Steering Committee د غونډو تعداد کوم چې د رواني روغتیا د ستراتیژي د تطبیق د څارنې په منظور په لاره اچول شوي .
- 11- په تیرکال کې د رواني روغتیا د ترسره شوو تحقیقاتو تعداد
- 12- د EPHS لپاره د رواني روغتیا ځانگړی روزنیز کوریکولوم موجودیت .
- 13- د EPHS لپاره د روزل شوو رواني متخصصینو تعداد .
- 14- د رواني روغتیا د کارکونکو تعداد چې په هرو ۶ میاشتو کې ارزول شوي .
- 15- د هغه مراجعینو تعداد چې رواني ټولنیزه مشاوره ترلاسه کړي وي .
- 16- د هغه روغتیایي مرکزونو تعداد چې د Amitriptiline/ Fluoxetine د stock out سره مخ شوي وی .
- 17- د IEC لرونکو روغتیایي مرکزونو تعداد .
- 18- د روغتیایي مرکزونو تعداد چې رواني واقعات تشخیص/ پیداکوي .
- 19- د روغتیایي مرکزونو تعداد چې درملني تعقیب وړاندي کوي (طبی او رواني ټولنیزه) .
- 20- ۱۸ کاله نارینه = > د ځان وژنې د واقعاتو تعداد
- 21- ۱۸ کاله بنځینه = > د ځان وژنې د واقعاتو تعداد
- 22- د هغه روغتونو تعداد چې حد اقل د رواني طب یو متخصص لري
- 23- د رواني یونټونو د کارکونکو تعداد چې ریفریشر ټرانینگ اخیستی وی .
- 24- د بنونځیو تعداد چې د رواني روغتیا پروگرام لري .

منځ محاله او نهایی کتنه

دا ستراتیژي به د مونیتورنگ له لارې د اندیکارونو د پرمختگ د کمزورتیاو او خالیگاوه په گوته کولو دلاری په کلني ډول وارزول شي . کلیدي اندیکاتورونو ته به انکشاف ورکړل شي ترڅو د تطبیق پروسه طرح او رهنمایي کړي او بیاکتنه به په لارواچول شي او ددې هدف لپاره به درواني روغتیا تخنیکي همغږی کمیته (MHTCC) اړونده باتجربه نظریات هماهنگ شي . د رواني روغتیا تخنیکي کمیته به د پرمختگونو په اساس کوم ځای کې چې اړتیاوی بیا جهت موندنې یا بیا لومړیتوبونوپه اړه اقدامات پېشنها کړي . د عامې روغتیا وزارت به د پالیسی پلان ریاست د لارښوونې سره سم ددوه کلونو وروسته یوڅپلواک منځ محاله کتنه په لارواچوي .

ضمایم

۱ ضمیمه :

د رواني روغتیا همکاران

A. د عامي روغتیا د وزارت د پیاوړتیا د پیاوړتیا

1. د پالیسی پلان ریاست
2. د وقایو طب ریاست
3. معالجوی طب ریاست
4. بشري سرچینو ریاست
5. پلان د پیاوړتیا
6. میکانیزمونو د پیاوړتیا او مرستو همغږي (HSS)
7. جنډر او د بشري حقوقو د پیاوړتیا
8. لومړنیو روغتیایي څارنو د پیاوړتیا
9. غیري ساري ناروغیو د پیاوړتیا
10. ساري ناروغیو د پیاوړتیا
11. HIV/AIDS د پیاوړتیا
12. کوچنیانو او تنکېوځوانانو د پیاوړتیا
13. صحت باروری د پیاوړتیا
14. د ټولني په کچه د روغتیایي خدمتونو د پیاوړتیا
15. د معلولیت او بیارغونې د پیاوړتیا
16. بیرني ځواب د پیاوړتیا
17. نشي توکو د غوښتنې د کموالی د پیاوړتیا
18. د تغذي د پیاوړتیا
19. د رواني روغتیا د پیاوړتیا

B. پوهنتونونه/ علمي بنسټونه

1. د کابل طبي پوهنتون (رواني عصبی د پیاوړتیا، د روانشناسی د پیاوړتیا)
2. د روانشناسانو/ ارواه پوهانو اتحادیه
3. د رواني متخصصینو اتحادیه

C. ملل متحد سازمانونه

1. د روغتیا نړیوال سازمان (WHO)
2. UNICEF
3. UNODC
4. UNMAS

- UNFPA .5
- UNWOMEN .6
- D. بين المللی انكشاف وركونكي همكاران**
1. اروپایی اتحادیه
- USAID .2
3. نړيوال بانک
4. جرمني سفارت
5. GIZ نړيوال خدمتونه
- E. درواني روغتيا همغږی تخنیکي کميټي غړي
- F. غړي دولتي او نور سازمانونه کوم چې درواني روغتيا خدماتو په برابرولو کې ښکيل دي**
- 1 روغتيايي شبکه / HealthNet TPO
- 2 نړيوال رواني ټولنيز سازمان (IPSO)
- 3 د تابش ټولنيز روغتيايي روزنيز ه موسسه (Tabish)
- 4 International Medical Corps (IMC)
- 5 نړيوالو مرستو هيت (IAM)
- 6 ميډيکا افغانستان (MA)
- 7 Feminine Solidarity for Justice Organisation (FSJO)
- 8 پارسا (PARSA)
- 9 درواني ټولنيز انكشاف د فکر موسسه (FPOD)
- 10 د ځوانانو د روغتيا د انكشاف موسسه (YHDO)
- G. مدنی ټولنو موسسات د کورنی / د استفاده کونکو اتحاديو په شمول
- H. سکتوري وزارتونه**
1. دکورنيو چارو وزارت
2. د حج او اوقافو وزارت
3. د کار او ټولنيزو چارو وزارت
4. د ښځو د چارو وزارت او د نشه توکو سره د مبارزی وزارت
5. د معارف وزارت
6. د لوړو زدکړو وزارت
7. د عدلي وزارت
- I. دنظامي روغتونونو نماينده**